

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΚΣΤ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ

«Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και Προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης: Νομικό καθεστώς σε επίπεδο ΕΕ και ελληνικού δικαίου, συνέπειες παραβάσεων και σημασία για την Ελλάδα».

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ Οικονομικών – Εμπορικών Υποθέσεων

Επιβλέπων:

Νικόλαος Ι. Σημαντήρας

Σπουδάστρια:

Αικατερίνη Αλεξάκη

ΑΘΗΝΑ – 2020

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΣΤ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

«Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης και Προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης: Νομικό καθεστώς σε επίπεδο ΕΕ και ελληνικού δικαίου, συνέπειες παραβάσεων και σημασία για την Ελλάδα».

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ: Οικονομικών – Εμπορικών Υποθέσεων

Επιβλέπων:

Νικόλαος Ι. Σημαντήρας

Σπουδάστρια:

Αικατερίνη Αλεξάκη

ΑΘΗΝΑ - 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ.....	5
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	6
Ευχαριστίες.....	8
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	9
ABSTRACT.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
A. Νομικό πλαίσιο προστασίας Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικής	
Ένδειξης.....	11
I. Εισαγωγή.....	11
II. Ενωσιακό δίκαιο: Γενικό πλαίσιο	16
III. Προστασία Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικής Ένδειξης κατά το	
ελληνικό δίκαιο	21
1. Βασικές έννοιες	22
2. Διαδικασία Κατοχύρωσης	24
α. Αρμόδιος φορέας.....	24
β. Διαδικασία υποβολής και αξιολόγησης αιτήσεων καταχώρισης	
ονομασίας.....	24
i. Πρώτο στάδιο	25
ii. Δεύτερο στάδιο	27
B. Παραβάσεις, προσβολές δικαιωμάτων και συνέπειες	28
I. Έννοια και μορφή παραβάσεων.....	28
1. Παραβάσεις πριν από την κυκλοφορία των προϊόντων στην αγορά	31
2. Παραβάσεις σε σημεία χονδρικής και λιανικής πώλησης	32
3. Περιπτώσεις άρνησης, παρεμπόδισης, εξαπάτησης των εντεταλμένων	
οργάνων.....	32
4. Ο ρόλος της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Επιτροπής Παρατυπιών και	
Παραβάσεων.....	33
II. Παραβάσεις σε ενωσιακό επίπεδο: Η περίπτωση της ελληνικής	
φέτας.....	34
1. Η διαφορά ενώπιον του ΔΕΚ	35

2.	Οι εξελίξεις μετά τη δικαστική επίλυση	36
α.	Η δεύτερη προσφυγή ενώπιον του ΔΕΚ	36
3.	Οι προδιαγραφές της ένδειξης ΠΟΠ «φέτα»	38
4.	Η παραγωγή λευκού τυριού με την ένδειξη «φέτα» στη Γαλλία, τη Γερμανία και τη Δανία	40
α.	Η περίπτωση της Γαλλίας	40
β.	Η περίπτωση της Γερμανίας	41
γ.	Η περίπτωση της Δανίας	41
δ.	Η θέση της Επιτροπής για τις πρακτικές της Δανίας	42
5.	Συμπεράσματα.....	43
III.	Παραβάσεις σε εθνικό επίπεδο.....	44
IV.	Προστασία φέτας ΠΟΠ σε τρίτες χώρες και περιπτώσεις διαφορών.....	46
1.	Η περίπτωση των Η.Π.Α: Εκκρεμείς διαφορές	47
2.	Η περίπτωση της Αυστραλίας: «Λευκό τυρί».....	47
3.	CETA (Comprehensive Economic and Trade Agreement – Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία): «Είδος», «στυλ», «απομίμηση».....	48
4.	Διμερής Συμφωνία ΕΕ – Κίνας: Προστασία έναντι απομιμήσεων.....	49
Γ.	Σημασία καθεστώτος ΠΟΠ-ΠΓΕ για την Ελλάδα	50
I.	Πλεονεκτήματα για την Ελλάδα	50
II.	Οι ιδιαιτερότητες των ελληνικών προϊόντων	52
1.	Ο αγροδιατροφικός κλάδος στην Ελλάδα	52
α.	Τα ελληνικά ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντα	53
2.	Προβλήματα των ελληνικών ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων	54
α.	Στερεότυπες αντιλήψεις και ελλιπής προσπάθεια προώθησης των ΠΟΠ-ΠΓΕ.....	54
β.	Απουσία παραγωγής προϊόντων σε μεγάλη κλίμακα – ανυπαρξία συλλογικών δομών.....	56
γ.	Τοπικιστικές αντιλήψεις – έλλειψη κουλτούρας εξωστρέφειας.....	57
III.	Στρατηγικές προώθησης ελληνικών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ.....	58
1.	Πολιτικές	58

α. Πλαίσιο	58
β. Κουλτούρα συμμόρφωσης	58
γ. Σύσταση ομάδων.....	59
δ. Τυποποίηση	59
ε. Κατάλληλο μίγμα μάρκετινγκ	60
στ. Η σημασία της φήμης	61
ζ. Η περίπτωση του ελληνικού γιαουρτιού	62
η. Σύναψη και επικαιροποίηση διμερών και πολυμερών συμφωνιών.....	62
2. Οικονομική διπλωματία	63
α. Στόχοι οικονομικής διπλωματίας	63
β. Επιμέρους στρατηγικές οικονομικής διπλωματίας	64
i. Καθιέρωση ενός «εθνικού brand name»	64
ii. Γαστρονομικός τουρισμός και αγροτουρισμός	64
iii. Σύνδεση οικονομικής διπλωματίας με την πολιτιστική διπλωματία.....	65
iv. Εκδηλώσεις εξωστρέφειας	65
v. Επιμορφωτικές δράσεις	65
vi. Προγράμματα προώθησης ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων.....	66
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69

Ε.Σ.Δ.Δ.Α.

Αικατερίνη Αλεξιάκη

© 2020

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω ρητά ότι η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής».

Αθήνα, 20/09/2020

Υπογραφή

Αικατερίνη Αλεξιάκη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

Εικόνα 1.....	19
Εικόνα 2.....	19
Εικόνα 3.....	20
Εικόνα 4.....	20
Εικόνα 5.....	20
Εικόνα 6.....	53
Εικόνα 7.....	55
Εικόνα 8.....	56
Εικόνα 9.....	61

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

AOC: Appellation d'origine Contrôlée

CETA: Comprehensive Economic and Trade Agreement

CMO: Common Market Organization

DOC: Denominazione d'Origine Controllata

FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations

GI: Geographical Indication

IDF: International Dairy Federation

OIV: Organisation Internationale de la vigne et du vin

TRIPS: Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

WIPO: World Intellectual Property Organization

AAT: Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

A.E.: Ανώνυμος Εταιρεία

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΓΕ: Γεωγραφική Ένδειξη

ΔΕΕ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΕΚ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΕΛΓΟ: Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΠ&Π: Επιτροπή Παρατυπιών και Παραβάσεων

ΕΠΠΠ: Εγγυημένο Παραδοσιακό Ιδιότυπο Προϊόν

ΕΣΠΑ: Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης

ΕΦΕΤ: Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΚΑΜΑ: Κοινότητα για την Ανάπτυξη της Μεσημβρινής Αφρικής

ΚΥΑ: Κοινή Υπουργική Απόφαση

Ν.Π.Ι.Δ.: Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου

Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π.: Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων

ΟΕΥ: Οικονομικών-Εμπορικών Υποθέσεων

ΠΓΕ: Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη

ΠΟΕ: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

ΠΟΕΣΕ: Πανελλήνια Ομοσπονδία Εστιατορικών & Συναφών Επαγγελματιών

ΠΟΠ: Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης

ΣΕΒΓΑΠ: Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών Γαλακτοκομικών Προϊόντων

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΕΕ: Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΣΕΕ: Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου

ΤτΕ: Τράπεζα της Ελλάδος

ΥΑ: Υπουργική Απόφαση

ΥΠΑΑΤ: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

ΥΠΕΞ: Υπουργείο Εξωτερικών

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

Ευχαριστίες

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Νικόλαο Σημαντήρα για την πολύτιμη καθοδήγηση που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αφορά στα συστήματα ποιότητας της ΕΕ για την προστασία της ονομασίας των ευρωπαϊκών προϊόντων με γεωγραφική προέλευση και κυρίως στις δυνατότητες που προσφέρει η αξιοποίησή του για την προβολή και προώθηση των ελληνικών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ. Το ισχύον νομικό καθεστώς της ΕΕ για την ποιότητα επιτρέπει τη χρήση «γεωγραφικής ένδειξης» (ΓΕ) για την προστασία από κατάχρηση ή απομίμηση της καταχωρισμένης ονομασίας προϊόντων με ειδικό δεσμό με τον τόπο στον οποίο παράγονται.

Σκοπός της εν λόγω εργασίας είναι η ανάδειξη της σημασίας του καθεστώτος προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ για την Ελλάδα, η οποία αποτελεί χώρα με αξιοσημείωτο αγροδιατροφικό τομέα και παράδοση στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και φήμη που αποδίδονται κατά κύριο λόγο στη συγκεκριμένη γεωγραφική τους προέλευση. Υπό αυτό το πρίσμα, παρουσιάζεται το νομικό πλαίσιο που διέπει τα προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο (Κεφάλαιο Α), ενώ μελετώνται οι περιπτώσεις παραβάσεων της Δανίας, της Γερμανίας και της Γαλλίας σχετικά με την ονομασία «φέτα» και οι σχετικές δικαστικές υποθέσεις από την έναρξη της πορείας προς την κατοχύρωση του προϊόντος «φέτα ΠΟΠ» έως την παραπομπή της Δανίας στο ΔΕΕ τον Νοέμβριο του 2019. Επιπλέον, καταγράφονται περιπτώσεις παραβάσεων σε εθνικό επίπεδο και ο βαθμός κατοχύρωσης ΓΕ της ΕΕ σε τρίτες χώρες (Κεφάλαιο Β).

Από την παραπάνω μελέτη διαπιστώνεται ότι η ΕΕ έχει θεσμοθετήσει ένα ιδιαίτερα αυστηρό πλαίσιο ΠΟΠ-ΠΓΕ τόσο σε επίπεδο νομοθεσίας όσο και σε επίπεδο δικαστικής προστασίας, το οποίο αποδεικνύεται εξόχως ευνοϊκό για τα κράτη-μέλη που επενδύουν στον αγροδιατροφικό τομέα. Η στρατηγική αξιοποίηση του πλαισίου αυτού από την Ελλάδα θα αποφέρει σημαντικά οφέλη στο ελληνικό εξαγωγικό εμπόριο και στην ελληνική οικονομία, τονώνοντας όλους τους εμπλεκόμενους κλάδους. Εντούτοις, όπως προκύπτει από πρόσφατα στοιχεία της ΕΕ, παρόλο που η Ελλάδα έχει κατοχυρώσει σημαντικό αριθμό προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, δεν παρουσιάζει αντίστοιχες επιδόσεις σε ύψος αξίας πωλήσεων. Μετά από μια σύντομη ανάλυση των κυριότερων προβλημάτων που αφορούν τα ελληνικά ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντα, παρουσιάζονται οι προοπτικές για τη χώρα μας και σειρά προτάσεων για τη βέλτιστη αξιοποίηση του

καθεστώς ΓΕ της ΕΕ και των ευκαιριών που προσφέρει στους Έλληνες παραγωγούς (Κεφάλαιο Γ).

ABSTRACT

The subject of this dissertation concerns the EU quality systems for the protection of the name of European products with geographical origin and mainly the possibilities offered by its utilization for the promotion of Greek PDO-PGI products. The current EU legal quality regime allows the use of a "geographical indication" (GI) to protect against the misuse or counterfeiting of a registered product name with a specific link to the place where it is produced.

The purpose of this work is to highlight the importance of the PDO-PGI product regime for Greece, which is a country with a remarkable agri-food sector and tradition in the production of quality products with special characteristics and reputation that are attributed mainly to their specific geographical origin. In this light, the legal framework for PDO-PGI products at EU and national level is presented (Chapter A), as well as the Danish, German and French infringement cases concerning the name "feta" and the relevant judicial cases from the beginning of the process towards the registration of the product "PDO feta" until the referral of Denmark to the Court of Justice of the EU in November 2019. In addition, cases of violations at national level are referred, as well as the degree of registration of EU GIs in third countries.

The above study shows that the EU has established a very strict PDO-PGI framework both in terms of legislation and judicial protection, which is proving to be extremely favorable for Member States investing in the agri-food sector. The strategic utilization of this framework by Greece will bring significant benefits to the Greek export trade and to the Greek economy, stimulating all the involved sectors. However, according to recent EU data, although Greece has secured a significant number of PDO-PGI products, it does not perform well in terms of sales value. After a brief analysis of the main problems concerning Greek PDO-PGI products, the prospects for our country are presented, as well as a series of proposals for the optimal utilization of the EU GIs status and the opportunities it offers to Greek producers (Chapter C).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή ήπειρος παρουσιάζει πλήθος διαφοροποιημένων γεωγραφικών χαρακτηριστικών, κλιματολογικών συνθηκών και παραδόσεων που δεν αφήνουν ανεπηρέαστη την αγροτική παραγωγή. Αναγνωρίζοντας τη διαφορετικότητα των μεθόδων παρασκευής και των παραδοσιακών διατροφικών συνηθειών κάθε περιοχής η ΕΕ έχει αναπτύξει ένα νομοθετικό πλαίσιο προστασίας των ονομασιών προϊόντων με γεωγραφική προέλευση. Το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο διαμορφώνει ένα ασφαλές περιβάλλον για την παραγωγή πιστοποιημένων, υψηλής ποιότητας αγροδιατροφικών προϊόντων με γεωγραφική ονομασία προς όφελος των κρατών-μελών που επενδύουν σε αυτόν τον τομέα.

Στην παρούσα εργασία μελετάται η σημασία για την Ελλάδα της ισχύουσας ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας για την προστασία των προϊόντων ΠΟΠ (Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης) και ΠΓΕ (Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης) (Κεφάλαιο Α). Επιπλέον, αναλύονται συγκεκριμένες περιπτώσεις παραβάσεων του εν λόγω νομικού πλαισίου τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο, αλλά και στο νομικό καθεστώς που ισχύει με τρίτες χώρες για τα προϊόντα γεωγραφικής ονομασίας (Κεφάλαιο Β). Τέλος, καταγράφονται τα πλεονεκτήματα για την Ελλάδα, οι ιδιαιτερότητες των ελληνικών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ και προτείνονται στρατηγικές προώθησής τους μέσω του εργαλείου της οικονομικής διπλωματίας (Κεφάλαιο Γ).

Α. Νομικό πλαίσιο προστασίας Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικής Ένδειξης

Ι. Εισαγωγή

Η προστασία των γεωγραφικών ονομασιών των αγροτικών προϊόντων απαντά ήδη από το τέλος του 19^{ου} αιώνα τόσο στην εθνική νομοθεσία ορισμένων χωρών όσο και σε πολυμερείς συμφωνίες. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία προστασίας των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των αγροδιατροφικών προϊόντων είναι εμπνευσμένη από τα προγενέστερα εθνικά συστήματα προστασίας «ονομασίας ελεγχόμενης προέλευσης», όπως λόγου χάριν το γαλλικό AOC (*Appellation d'origine Contrôlée*) και το ιταλικό DOC (*Denominazione d'Origine Controllata*). Τα συγκεκριμένα συστήματα σχετίζονται στενά με την έννοια του γαλλικού “terroir” (έδαφος), η οποία έχει τις ρίζες της στον 13^ο αιώνα και αναφέρεται σε μία περιοχή ή

εδαφική έκταση, συνήθως μικρή, της οποίας το έδαφος και το μικροκλίμα προσδίδει διακριτικές ιδιότητες στα προϊόντα τροφίμων. Ένα προϊόν προερχόμενο από μια τέτοια περιοχή χαρακτηρίζεται από την ιδιαίτερη γεωγραφική του προέλευση, η οποία αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια μίας μακράς περιόδου αλληλεπίδρασης με τις τοπικές παραδόσεις, το τοπικό περιβάλλον και την τοπική πρακτική γνώση (know how). Τέτοιου είδους παράγοντες συνεκτιμώνται και σήμερα στα αιτήματα για την κατοχύρωση ετικέτας ΠΟΠ-ΠΓΕ (Hajdukiewicz, 2014).

Ιστορικά, η Διεθνής Σύμβαση των Παρισίων του 1883 ήταν η πρώτη πολυμερής συμφωνία που αφορούσε τις προστατευόμενες ονομασίες και γεωγραφικές ενδείξεις, η οποία από το 1970 είναι στην αρμοδιότητα του WIPO (Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας). Ωστόσο, η εν λόγω συμφωνία δεν ανταποκρίνεται στο σύνολο των προβλημάτων που αφορούν τις γεωγραφικές ενδείξεις και ιδίως στις περιπτώσεις, όπου λόγω κατάχρησης οι ονομασίες προέλευσης εξομοιώνονται με τις κοινές ονομασίες. Επιπλέον, η Σύμβαση δεν καλύπτει τις περιπτώσεις χρήσης εσφαλμένων ενδείξεων, όπως η απόδοση ενός γεωγραφικού ονόματος σε ένα προϊόν που δεν έχει καμία σχέση με μία περιοχή ή με κάποια τοπικότητα.

Η πρώτη γενική πολυμερής συμφωνία προστασίας γεωγραφικών ονομάτων συνήφθη το 1995 η Συμφωνία για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας του τομέα του Εμπορίου (TRIPS), η οποία επετεύχθη κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994). Η εν λόγω Συμφωνία, την οποία έχουν επικυρώσει 135 κράτη, δίνει τη δυνατότητα μιας ευρύτερης και γενικής προστασίας, καθώς οι γεωγραφικές ενδείξεις προστατεύονται στη βάση της πνευματικής ιδιοκτησίας που είναι αυστηρά διακριτή από τα εμπορικά σήματα. Ωστόσο, η προστασία παρέχεται υπό την προϋπόθεση ότι ο ενάγων είναι υπεύθυνος για την απόδειξη ζημίας (Barjolle & Sylvander, 2000).

Άλλες σημαντικές πολυμερείς συμφωνίες που αφορούσαν όμως μόνον έναν μικρό αριθμό χωρών υπήρξαν οι εξής τέσσερεις: *Πρώτον, η Συμφωνία της Μαδρίτης του 1891*, η οποία καθιέρωσε την προστασία κατά δολίων και παραπλανητικών ενδείξεων προέλευσης. Ο μηχανισμός προστασίας της Σύμβασης βασίζεται στην κατάσχεση από τα τελωνεία των εν λόγω εισαγόμενων εμπορευμάτων. *Δεύτερον, η Σύμβαση της Στρέσα (1951)*, η οποία αφορά περιορισμένο αριθμό προστατευόμενων ενδείξεων προέλευσης και ονομασιών τυριού. Το πεδίο προστασίας είναι μεγαλύτερο από αυτό που προσφέρει

η Σύμβαση της Μαδρίτης, δεδομένου ότι απαγορεύει τη χρήση όρων όπως «τύπος» ή «είδος». Τρίτον, η Συμφωνία της Λισαβόνας (1958), με βάση την οποία οι ονομασίες προέλευσης καταχωρίζονται αρχικά μαζί με τη χώρα καταγωγής τους και στη συνέχεια στον Παγκόσμιο Διανοητικό Οργανισμό ιδιοκτησίας (WIPO) στη Γενεύη. Τα καταχωρισμένα ονόματα προστατεύονται από απομίμηση, συμπεριλαμβανομένων προϊόντων που διατίθενται στο εμπόριο χρησιμοποιώντας όρους όπως «τύπος», «είδος» ή «στυλ» κ.λπ. Τέταρτον, η Συμφωνία για το ελαιόλαδο (1963), η οποία υπογράφηκε από 13 χώρες παραγωγής ελαιολάδου, για να εξασφαλιστεί δίκαιος ανταγωνισμός μεταξύ τους (Barjolle & Sylvander, 2000).

Αρχικά, η νομοθεσία για την προστασία των Γεωγραφικών Ενδείξεων (ΓΕ) αναπτύχθηκε με σκοπό τη διασφάλιση υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά, ως νομικό εργαλείο προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, το οποίο απέτρεπε την κατάχρηση ονομασιών αγαθών και προϊόντων σημαντικής εμπορικής και οικονομικής αξίας. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε ως μέσο ρύθμισης της αγοράς, ελέγχοντας την ποσότητα και διασφαλίζοντας την ποιότητα τροφίμων και ποτών. Στη συνέχεια, τα συστήματα ποιότητας ΓΕ στόχευαν στην αγροτική ανάπτυξη, επιδιώκοντας τη διαφοροποίηση των αγροτικών προϊόντων συγκεκριμένων περιοχών σε ένα περιβάλλον παγκόσμιου εμπορικού ανταγωνισμού. Από τη δεκαετία του 2000 τα συστήματα ποιότητας ΓΕ συνδέθηκαν και με στόχους περισσότερο μεταύλιστικού χαρακτήρα, όπως η διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και η προστασία του περιβάλλοντος (Sylvander et al., 2006).

Το σύστημα ΓΕ αναπτύχθηκε για πρώτη φορά σε επίπεδο ΕΕ με τον Οργανισμό Κοινής Αγοράς (Common Market Organization – CMO) για το κρασί τη δεκαετία του 1970. Σε μια προσπάθεια περιορισμού της υπερπαραγωγής, οι ΓΕ στόχευαν στην παραγωγή λιγότερου οίνου, καλύτερης όμως ποιότητας. Επομένως, το σύστημα ΓΕ έχει τις ρίζες του στην πολιτική της ΕΕ για τον αμπελοοινικό τομέα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019).

Από το 1992 εφαρμόζεται σε ενωσιακό επίπεδο ειδική πολιτική σε θέματα γεωγραφικών ενδείξεων για τα γεωργικά προϊόντα και τα τρόφιμα. Η ΕΕ έχει θεσμοθετήσει ένα *sui generis* νομικό σύστημα προστασίας για τις ΓΕ, οι οποίες χρησιμοποιούνται σε προϊόντα που έχουν συγκεκριμένη γεωγραφική προέλευση και διαθέτουν μια δεδομένη ποιότητα, φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό που οφείλεται στην προέλευση ή τις διαδικασίες παραγωγής τους. Τα συστήματα ποιότητας γεωργικών

προϊόντων και τροφίμων της ΕΕ ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες Γεωγραφικών Ενδείξεων (ΓΕ). Προβλέπονται, *πρώτον, οι Προστατευόμενες Ονομασίες Προέλευσης (ΠΟΠ) για γεωργικά προϊόντα, τρόφιμα και οίνους, δεύτερον, οι Προστατευόμενες Γεωγραφικές Ενδείξεις (ΠΓΕ) για γεωργικά προϊόντα, τρόφιμα και οίνους και τρίτον, οι Γεωγραφικές Ενδείξεις (ΓΕ) για αλκοολούχα ποτά και αρωματισμένους οίνους* (EUIPO, 2017).

Ως μέρος του συστήματος πνευματικών δικαιωμάτων της ΕΕ, τα ονόματα προϊόντων που έχουν καταχωρισθεί ως ΓΕ προστατεύονται νομικά από πρακτικές κατάχρησης και απομιμήσεων εντός της ΕΕ, αλλά και εντός τρίτων χωρών, όπου έχει υπογραφεί ειδική συμφωνία προστασίας. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές κάθε κράτους-μέλους της ΕΕ λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των καταχωρισμένων ονομάτων στην επικράτειά τους και μεριμνούν για την αποτροπή παραγωγής ή εμπορίας προϊόντων που φέρουν παρανόμως κατοχυρωμένα ονόματα.

Σημειώνεται ότι οι ΓΕ θεωρούνται πνευματική ιδιοκτησία και αποτελούν βασικό άξονα στις διαπραγματεύσεις μεταξύ ΕΕ και άλλων χωρών. Οι μη ευρωπαϊκές ονομασίες προϊόντων μπορούν επίσης να εγγραφούν ως ΓΕ, εάν η χώρα καταγωγής τους έχει διμερή ή περιφερειακή συμφωνία με την ΕΕ που περιλαμβάνει την αμοιβαία προστασία αυτών των ονομάτων. Τα ονόματα διαφόρων προϊόντων που παράγονται σε χώρες εκτός της ΕΕ, όπως η Κολομβία ή η Νότια Αφρική, είναι υπό καθεστώς προστασίας, καθώς έχουν υπογραφεί διμερείς εμπορικές συμφωνίες μεταξύ των εν λόγω χωρών και της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020). Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της συμφωνίας με την Κολομβία αναγνωρίζονται πλέον από την ΕΕ εννέα κολομβιανές ΓΕ, που περιλαμβάνουν κολομβιανούς καφέδες (π.χ. Cafe de Columbia), τρόφιμα και άλλα προϊόντα. Με την ισχύ της οικονομικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της ΕΕ και των χωρών της Κοινότητας για την Ανάπτυξη της Μεσημβρινής Αφρικής (KAMA), Ευρωπαίοι παραγωγοί παραδοσιακών προϊόντων παγκόσμιας φήμης, όπως οίνοι και τρόφιμα, έχουν το αποκλειστικό δικαίωμα χρήσης των παραδοσιακών ονομασιών τους στη Νότια Αφρική. Αντιστοίχως, ονομασίες διαφόρων ειδών οίνου της Νότιας Αφρικής και το τσάι rooibos προστατεύονται στην αγορά της ΕΕ (EUR-Lex, 2018).

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι οι ονομασίες προέλευσης και οι γεωγραφικές ενδείξεις είναι ξεχωριστές έννοιες από τις απλές ενδείξεις. Τα εμπορικά σήματα είναι διακριτικά σήματα ταυτοποίησης αγαθών μιας επιχείρησης και συνεπώς δεν περιορίζονται από οποιονδήποτε εδαφικό σύνδεσμο. Αντιθέτως, οι ΓΕ είναι διακριτικά σήματα που προστατεύουν τη φήμη αγαθών με συγκεκριμένη ποιότητα, προερχόμενων από μια ορισμένη γεωγραφική περιοχή με ιδιαίτερους εγγενείς φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες, οι οποίοι οφείλονται στο συγκεκριμένο γεωγραφικό περιβάλλον (EUIPO, 2017). Η σύλληψη του καθεστώτος προστασίας ΓΕ προέρχεται από την παράδοση των λατινόφωνων χωρών της ΕΕ και πρόκειται για ένα σύστημα προστασίας *ex officio* (διοικητική ή αυτεπάγγελτη προστασία), ενώ το σύστημα των εμπορικών σημάτων προέρχεται από την αγγλοσαξωνική παράδοση και το ιδιωτικό δίκαιο. Η γεωγραφική ονομασία διαφοροποιείται από οποιαδήποτε άλλη ονομασία, θεωρούμενη ως *δημόσιο αγαθό* που δεν μπορεί να αποδοθεί σε μία μόνο επιχείρηση. Οι ενδείξεις ΠΟΠ-ΠΓΕ δεν μεταβιβάζονται, καθώς αποτελούν δημόσια ιδιοκτησία (Cesaro, et al., 2017). Η εθνική και διεθνής καταχώριση εμπορικών σημάτων δεν αντιστοιχεί σε καμία περίπτωση σε προστασία *ex officio*. Ελλείψει οποιουδήποτε είδους διοικητικής παρέμβασης ή διαδικασίας, οι κάτοχοι εμπορικών σημάτων ή διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας πρέπει να προσφύγουν οι ίδιοι στη δικαιοσύνη (Barjolle & Sylvander, 2000).

II. Ενωσιακό δίκαιο: Γενικό πλαίσιο

Με τον κανονισμό 2081/1992¹ η τότε ΕΟΚ θέσπισε για πρώτη φορά το νομικό καθεστώς για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων και με τον κανονισμό 2082/1992² το καθεστώς για τις βεβαιώσεις ιδιοτυπίας των εν λόγω προϊόντων. Αποβλέποντας στην αναθεώρηση και τη βελτίωση του ως άνω ρυθμιστικού πλαισίου, το 2006 η ΕΚ εξέδωσε τον κανονισμό 510/2006³ και τον κανονισμό 509/2006⁴ για τα Εγγυημένα Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα. Ωστόσο, δεν μεταβλήθηκε το πεδίο εφαρμογής και η σκοπιμότητά των αντικατασταθέντων κανονισμών (ΥΠΑΑΤ, 2020).

Οι ανωτέρω κανονισμοί έχουν συγχωνευτεί σε ένα ενιαίο νομικό πλαίσιο με τον κανονισμό 1151/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 2012 «για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων». Στον συγκεκριμένο κανονισμό έχουν προστεθεί επιπλέον σχήματα ποιότητας, όπως οι προαιρετικές ενδείξεις «προϊόν ορεινής παραγωγής» και «προϊόν νησιωτικής γεωργίας», ενώ δεν ισχύει για τους οίνους και τα αμπελοοινικά προϊόντα (με εξαίρεση τα ξίδια οίνου), για τα οποία ισχύει ο κανονισμός (ΕΕ) 1308/2013. Επιπλέον, για το σύστημα ΓΕ αρωματισμένων οίνων ισχύει ο κανονισμός (ΕΕ) 251/2014 και για τις ΓΕ οινοπνευματωδών ποτών ισχύει ο κανονισμός (ΕΕ) 787/2019.

Η πιστοποίηση και προστασία των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων βάσει του κανονισμού (ΕΕ) 1151/2012⁵ στοχεύει στην διατήρηση της ποιότητας και της ποικιλομορφίας των αγροτικών προϊόντων της Ένωσης, αυξάνοντας την προστιθέμενη αξία τους, ενώ αποσκοπεί και στην αύξηση του βαθμού σύγκλισης των διάφορων συστημάτων ποιότητας στα κράτη-μέλη (Υπηρεσία Εκδόσεων ΕΕ, 2014).

¹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2081/92 του Συμβουλίου της 14ης Ιουλίου 1992 για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων (ΕΕ L 208 της 24.7.1992, σ. 1 έως 8).

² Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2082/92 του Συμβουλίου της 14ης Ιουλίου 1992 για τις βεβαιώσεις ιδιοτυπίας των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων (ΕΕ L 208 της 24.7.1992, σ. 9 έως 14).

³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 510/2006 του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2006, για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων (ΕΕ L 93 της 31.3.2006, σ. 12 έως 25).

⁴ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 509/2006 του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2006, για τα γεωργικά προϊόντα και τα τρόφιμα που χαρακτηρίζονται ως εγγυημένα παραδοσιακά ιδιότυπα προϊόντα (ΕΕ L 93 της 31.3.2006, σ. 1 έως 11).

⁵ Βλ.: Γενικές διατάξεις, Άρθρο 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1151/2012.

Κατ' αυτόν τον τρόπο δίδεται ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στους παραγωγούς, οι οποίοι είναι σε θέση να επικοινωνούν στους καταναλωτές τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των προϊόντων τους υπό συνθήκες δίκαιου και θεμιτού ανταγωνισμού. Προστατεύοντας τα πνευματικά δικαιώματα των αγροτών ενισχύεται η αγροτική οικονομία και το αγροτικό εισόδημα, ενώ συγκρατούνται οι πληθυσμοί στις περιοχές που παράγονται τα συγκεκριμένα προϊόντα και επιτυγχάνεται περιφερειακή συνοχή. Επιπροσθέτως, το εν λόγω νομικό πλαίσιο διασφαλίζει την προστασία των καταναλωτών, παρέχοντας στο καταναλωτικό κοινό πληροφορίες και εγγυήσεις για την καταγωγή και την ιδιαιτερότητα των προϊόντων, επομένως κατοχυρώνει ένα σύστημα ασφάλειας και διαφάνειας (Μανανά, 2019). Επιπλέον, το νομικό πλαίσιο προστασίας των ΓΕ αναδεικνύει την οικολογική διάσταση των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, των οποίων οι διαδικασίες παραγωγής σέβονται το φυσικό περιβάλλον (Βάγιας, 2013).

Ο κανονισμός 1151/2012 τέθηκε σε ισχύ στις 4 Ιανουαρίου 2013 και προβλέπει ένα ενιαίο σύνολο κανόνων για ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΠΙΠ, για τους επίσημους ελέγχους, τις διαδικασίες και τον ρόλο των παραγωγών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται και αποσαφηνίζεται το σύστημα των ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΠΙΠ, ενώ αυξάνεται ο βαθμός προστασίας των καταχωρισμένων ονομασιών και των κοινών ενωσιακών συμβόλων. Η διαδικασία καταχώρισης ονομασιών απλοποιήθηκε και έγινε συντομότερη, ενώ προβλέπεται ρητά η ύπαρξη ένδειξης με το σύμβολο της Ένωσης και την ονομασία του προϊόντος για τα προϊόντα ΕΕ, που διατίθενται στο εμπόριο ως ΠΟΠ, ΠΓΕ ή ΕΠΙΠ και έχουν καταχωρισθεί σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό. Τέλος, δημιουργείται ένα νέο πλαίσιο για την ανάπτυξη προαιρετικών ενδείξεων ποιότητας, με πρόσθετες πληροφορίες για τους καταναλωτές, όπως η νέα ένδειξη «προϊόν ορεινής παραγωγής» (Υπηρεσία Εκδόσεων ΕΕ, 2014).

Ο κανονισμός (ΕΕ) 1151/2012 εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να θεσπίσει εκτελεστικές και κατ' εξουσιοδότηση πράξεις, με τις οποίες θεσμοθετούνται νέοι κανόνες που ρυθμίζουν την ομαλή λειτουργία των συστημάτων ποιότητας των αγροδιατροφικών προϊόντων. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή εξέδωσε τον κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμό (ΕΕ) 664/18.12.2013, ο οποίος συμπληρωματικά προς τον κανονισμό (ΕΕ) 1151/2012 καθορίζει το καθεστώς των ενωσιακών συμβόλων για τα προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ αλλά και ρυθμίζει ζητήματα σχετικά με την προέλευση των προϊόντων (Φράγκου και Ζαρκάδας, 2014).

Επιπλέον, με τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 668/2014 της Επιτροπής της 13^{ης} Ιουνίου 2014 «για τη θέσπιση των κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) 1151/2012», αποσαφηνίζονται ζητήματα επισήμανσης, διασφαλίζονται οι προδιαγραφές καταχώρισης, καθορίζονται οι διαδικασίες και τα έντυπα αίτησης, ένστασης, τροποποίησης και ακύρωσης, η χρήση συμβόλων και ενδείξεων, καθώς και το περιεχόμενο και η μορφή μητρώων για τα προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ. Για τις προδιαγραφές των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ οι επιχειρήσεις, οφείλουν να εφαρμόζουν συγκεκριμένες διαδικασίες προκειμένου να αποδεικνύουν την προέλευση των προϊόντων ΠΟΠ- ΠΓΕ, καθώς και των πρώτων υλών, των ζωοτροφών και άλλων στοιχείων για την παραγωγή των προϊόντων, τα οποία απαιτείται να προέρχονται από την οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή.

Σύμφωνα με τον εν λόγω εκτελεστικό κανονισμό η αναγραφή του ονόματος καταχώρισης του προϊόντος ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ στην πρωτότυπη γραφή του είναι υποχρεωτική και εάν αυτή δεν είναι σε λατινικούς χαρακτήρες καταχωρίζεται και σε λατινική γραφή. Οι ενδείξεις «ΠΟΠ», «ΠΓΕ», «ΕΠΙΠ» εντός του συμβόλου μπορούν να χρησιμοποιούνται σε οποιαδήποτε από τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ. Οι αντίστοιχες ενδείξεις στην αγγλική γλώσσα είναι “PDO” (Protected Designation of Origin), “PGI” (Protected Geographical Indication) και “TSG” (Traditional Specialities Guaranteed). Επιπλέον, όταν τα σύμβολα της Ένωσης, οι ενδείξεις ή τα αντίστοιχα αρκτικόλεξα ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ εμφανίζονται στην επισήμανση προϊόντος, συνοδεύονται από την καταχωρισμένη ονομασία. (Φράγκου & Ζαρκάδας, 2014).

Για τις ονομασίες ΠΟΠ και ΠΓΕ η ετικέτα είναι υποχρεωτική για τα τρόφιμα και τα γεωργικά προϊόντα, ενώ για τις ονομασίες ΕΠΙΠ η ετικέτα είναι υποχρεωτική για όλα τα προϊόντα⁶. Για τους οίνους τα αλκοολούχα ποτά και τους αρωματισμένους οίνους η ετικέτα είναι προαιρετική⁷ (Εικόνες 1-3). Επιπλέον, τα ελληνικά πιστοποιημένα προϊόντα φέρουν και το σήμα του AGROCERT⁸, (Εικόνα 4) για τα προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ στα ελληνικά και στα αγγλικά.

⁶ Βλ.: Άρθρα 12, 23 και 44 του κανονισμού 1151/2012.

⁷ Βλ.: Κανονισμός (ΕΕ) 1308/2013, Κανονισμός (ΕΕ) 251/2014 και Κανονισμός (ΕΚ) 110/2008 αντίστοιχα.

⁸ Βλ.: Κανονισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης Προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ.

Εικόνα 1

Εικόνηγή: <https://ec.europa.eu/> (τελευταία επίσκεψη 05/09/2020)

Εικόνα 2

Πηγή: <https://ec.europa.eu/> (τελευταία επίσκεψη 05/09/2020)

Εικόνα 3

Πηγή: <https://ec.europa.eu/> (τελευταία επίσκεψη 05/09/2020)

Εικόνα 4

Εικόνα 5

Πηγή: <http://www.minagric.gr/> (τελευταία επίσκεψη 05/09/2020)

III. Προστασία Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικής Ένδειξης κατά το ελληνικό δίκαιο

Το νομικό πλαίσιο για την προστασία των ΓΕ και σε εθνικό επίπεδο καθορίζεται από τον κανονισμό 1151/2012, ο οποίος έχει γενική και άμεση ισχύ σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ και είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του, όπως ορίζεται στο άρθρο 288 της ΣΛΕΕ. Στην ελληνική έννομη τάξη ο εν λόγω κανονισμός και οι προγενέστεροί του εξειδικεύονται και συμπληρώνονται από σειρά Κοινών Υπουργικών Αποφάσεων. Πιο συγκεκριμένα, με την ΚΥΑ 261611/2007⁹ καθορίστηκαν συμπληρωματικά μέτρα για την εφαρμογή του κανονισμών (ΕΚ) 510/2006 και (ΕΚ) 1898/2006. Εν συνεχεία, η ΚΥΑ 261611/2007 τροποποιήθηκε με δύο Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (ΚΥΑ 290398/2008¹⁰ και ΚΥΑ 318764/2008¹¹) και την ΥΑ 3321/145849¹² που αφορά τροποποίηση της ΚΥΑ 261611/2007 για τα ΕΠΠΠ. Για τους οίνους ΠΟΠ-ΠΓΕ ισχύουν οι ΚΥΑ 398549/2001 «Καθορισμός λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 1607/2000 της Επιτροπής σχετικά με τους οίνους ποιότητας που παράγονται σε καθορισμένες περιοχές». Επιπλέον, για τους οίνους ισχύει η ΚΥΑ 392169/1999 «Γενικοί κανόνες χρήσης του όρου «Τοπικός Οίνος» ως περιγραφικού στοιχείου επιτραπέζιου οίνου» και η ΚΥΑ 321813/2007 με την οποία έχει τροποποιηθεί.

⁹ ΚΥΑ 261611 (ΦΕΚ αριθ. 406/22-03-2007 τεύχος Β) «Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του Καν. (ΕΚ) 510/2006 του Συμβουλίου της 20ης Μαρτίου 2006 και του Καν. (ΕΚ) 1898/2006 της Επιτροπής της 23ης Δεκεμβρίου 2006».

¹⁰ ΚΥΑ 290398 (ΦΕΚ αριθ. 694/21-04-2008 τεύχος Β) «Τροποποίηση της υπ' αριθ. 261611/7.3.2007 απόφασης «περί καθορισμού συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του καν. (ΕΚ) 510/2006 του Συμβουλίου της 20.3.2006 και του καν. (ΕΚ) 1898/2006 της Επιτροπής της 23.12.2006».

¹¹ ΚΥΑ 318764 (ΦΕΚ αριθ. 1683/21-08-2008 τεύχος Β) «Τροποποίηση της υπ' αριθ. 261611/2007 απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΦΕΚ 406 Β), όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αριθ. 290398/2008 (ΦΕΚ 694 Β) όμοια απόφαση».

¹² ΥΑ 3321/145849 (ΦΕΚ 4980/Β/08-11-2018) «Τροποποίηση της με αριθ. 261611/7.3.2007 απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Β'406), όπως τροποποιήθηκε με τις αριθ. 290398/11.4.2008 (Β'694) και 318764/7.8.2008 (Β'1683) όμοιες αποφάσεις».

1. Βασικές έννοιες

Στον κανονισμό 1151/2012 ορίζονται οι προϋποθέσεις για τις τρεις βασικές κατηγορίες ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΠΙΠ για την προστασία των ονομασιών προϊόντων με γεωγραφική προέλευση. Ειδικότερα, «ως ονομασία προέλευσης»¹³ νοείται η ονομασία που ταυτοποιεί ένα προϊόν το οποίο πληροί τις εξής τρεις προϋποθέσεις: *Πρώτον, το προϊόν κατάγεται από συγκεκριμένο τόπο, περιοχή, ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις χώρα. Δεύτερον, η ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά του οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο ιδιαίτερο γεωγραφικό περιβάλλον που συμπεριλαμβάνει τους εγγενείς φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες. Τρίτον, όλα τα στάδια παραγωγής του προϊόντος εκτελούνται εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής.*

Αντιστοίχως, «ως γεωγραφική ένδειξη»¹⁴ νοείται η ονομασία που ταυτοποιεί ένα προϊόν το οποίο συγκεντρώνει τα εξής χαρακτηριστικά: *Πρώτον, κατάγεται από συγκεκριμένο τόπο, περιοχή ή χώρα. Δεύτερον, ένα συγκεκριμένο ποιοτικό χαρακτηριστικό του προϊόντος, η φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό μπορεί να αποδοθεί κυρίως στη γεωγραφική του προέλευση. Τρίτον, ένα τουλάχιστον από τα στάδια της παραγωγής του εκτελείται εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής.*

Τέλος, «μία ονομασία μπορεί να καταχωρισθεί ως ονομασία εγγυημένου παραδοσιακού ιδιότυπου προϊόντος»¹⁵ όταν περιγράφει ένα ιδιότυπο προϊόν ή τρόφιμο, το οποίο πρώτον, «*παρασκευάζεται με τρόπο παραγωγής, μεταποίησης ή σύνθεσης που αντιστοιχεί στην παραδοσιακή πρακτική για το εν λόγω προϊόν ή τρόφιμο*» και δεύτερον, «*παράγεται από πρώτες ύλες ή συστατικά που είναι τα χρησιμοποιούμενα παραδοσιακά*».

Σημειώνεται, επίσης, ως ιδιαιτέρως σημαίνουσα η έννοια της *προστασίας*¹⁶. Όπως ορίζεται αναλυτικά στον κανονισμό, οι καταχωρισμένες ονομασίες προστατεύονται από κάθε άμεση ή έμμεση εμπορική χρήση καταχωρισμένης ονομασίας για προϊόντα που δεν καλύπτονται από την καταχώριση, κάθε κατάχρηση, απομίμηση, ψευδή ή παραπλανητική ένδειξη όσον αφορά την καταγωγή, την προέλευση, τη φύση ή τις βασικές ιδιότητες του προϊόντος και γενικά οποιαδήποτε πρακτική ικανή να

¹³ Βλ.: Κανονισμό (ΕΕ) 1151/2012, άρθρο 5, παράγραφος 1

¹⁴ Βλ.: Κανονισμό (ΕΕ) 1151/2012, άρθρο 5, παράγραφος 2

¹⁵ Βλ.: Κανονισμό (ΕΕ) 1151/2012, άρθρο 18

¹⁶ Βλ.: Κανονισμό (ΕΕ) 1151/2012, άρθρο 13

παραπλανήσει τους καταναλωτές όσον αφορά την πραγματική προέλευση του προϊόντος.

Η προστασία ισχύει στο διηλεκές και δεν χορηγείται στο προϊόν αλλά στην ονομασία, η οποία αναγνωρίζεται ως διανοητική ιδιοκτησία. Ως εκ τούτου, τα προϊόντα προστατεύονται από κατάχρηση ή απομίμηση της καταχωρισμένης ονομασίας, ενώ δικαίωμα χρήσης του καθεστώτος προστασίας ΓΕ θεμελιώνουν όλοι οι φορείς που τηρούν τις απαιτούμενες προδιαγραφές. Η προστασία των ΓΕ επιβάλλεται από τις αρμόδιες εθνικές αρχές κάθε κράτους-μέλους, εν αντιθέσει με τα εμπορικά σήματα τα οποία προστατεύονται από τον δικαιούχο χρήσης¹⁷. Στην Ελλάδα αρμόδια αρχή προστασίας των καθεστώτων ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ είναι ο ΕΛΓΟ «Δήμητρα». Επιπλέον, η έννοια της προστασίας επεκτείνεται σε χώρες εκτός ΕΕ, καθώς οι ΓΕ προστατεύονται μέσω διμερών συμφωνιών που συνάπτονται μεταξύ ΕΕ και τρίτων χωρών¹⁸ (Μανανά, 2019).

Από τους παραπάνω ορισμούς συνάγεται ότι οι διαφορές μεταξύ των τριών καθεστώτων αφορούν την προέλευση των πρώτων υλών από την περιοχή καταγωγής των προϊόντων και τον βαθμό πραγματοποίησης της διαδικασίας στη συγκεκριμένη περιοχή (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020). Πιο συγκεκριμένα, οι ονομασίες των προϊόντων που έχουν καταχωριστεί ως ΠΟΠ είναι εκείνες των οποίων οι δεσμοί είναι ισχυρότεροι με τον γεωγραφικό τόπο παρασκευής τους. Στην περίπτωση των ΠΟΠ ο δεσμός προϊόντος και περιοχής είναι ουσιαστικός ή αποκλειστικός. Ο δεσμός προϊόντος και περιοχής στην περίπτωση των ΠΓΕ μπορεί να αποδοθεί κατά κύριο λόγο στη γεωγραφική τους προέλευση ή σε άλλο χαρακτηριστικό ή να βασίζεται μόνο στη φήμη (Μανανά, 2019).

¹⁷ Βλέπε: Άρθρο 13, παρ.3 του Κανονισμού (ΕΕ) 1151/2012

¹⁸ Βλέπε: κανονισμός (ΕΕ) 608/2013: «Σχετικά με την τελωνειακή επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1383/2003 του Συμβουλίου».

2. Διαδικασία Κατοχύρωσης

Σύμφωνα με τον κανονισμό 1151/2012, τα κράτη μέλη ορίζουν αρμόδιες αρχές, οι οποίες είναι επιφορτισμένες με τη διενέργεια ελέγχων συμμόρφωσης προς τις νομικές απαιτήσεις που προϋποθέτουν τα συστήματα ποιότητας ΓΕ¹⁹. Η πιστοποίηση της συμμόρφωσης ενός προϊόντος στις προδιαγραφές ΠΟΠ, ΠΓΕ ή ΕΠΙΠ διενεργείται από «μία ή περισσότερες αρμόδιες αρχές και/ή έναν ή περισσότερους οργανισμούς ελέγχου, οι οποίοι λειτουργούν ως οργανισμοί πιστοποίησης προϊόντων»²⁰.

α. Αρμόδιος φορέας

Στην Ελλάδα το 1998 με τον νόμο 2637/1998 (ΦΕΚ 200Α'/1998) συστάθηκε ο Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π.), με τον διακριτικό τίτλο AGROCERT. Ο AGROCERT έχει απορροφηθεί από τον Ελληνικό Γεωργικό Οργανισμό (ΕΛΓΟ) «ΔΗΜΗΤΡΑ», ο οποίος από το 2006 είναι για τη χώρα μας ο αρμόδιος οργανισμός για την έγκριση των αιτημάτων των επιχειρήσεων προς ένταξη στο σύστημα ελέγχου, την πραγματοποίηση ελέγχων, τη διασφάλιση της τήρησης των προδιαγραφών και την πιστοποίηση των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ. Ο συγκεκριμένος οργανισμός λειτουργεί ως Ν.Π.Ι.Δ., έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και εποπτεύεται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Στον ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ» τηρείται Μητρώο Εγκεκριμένων Επιχειρήσεων και Μητρώο Δικαιούχων Χρήσης των Ενδείξεων ΠΟΠ και ΠΓΕ.

Ο ΕΛΓΟ είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο της τήρησης και τη διασφάλιση των προδιαγραφών καταχώρισης προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, την πιστοποίηση των εν λόγω προϊόντων και την έγκριση της χρήσης των καταχωρισμένων ονομασιών και ενδείξεων. Επιπλέον, διενεργεί επιτόπιους ελέγχους σε επιχειρήσεις και στα σημεία λιανικής και χονδρικής πώλησης ή και διάθεσης προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ για την ορθή χρήση των σχετικών ενδείξεων (Φράγκου, 2013).

β. Διαδικασία υποβολής και αξιολόγησης αιτήσεων καταχώρισης ονομασίας

Ένα προϊόν μπορεί να κατοχυρωθεί ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ κατόπιν υποβολής φακέλου αιτήματος καταχώρισης από ομάδα παραγωγών, ο οποίος αξιολογείται σε δύο στάδια, εθνικό και ενωσιακό. Δικαίωμα υποβολής καταχώρισης μιας ονομασίας ΓΕ στο

¹⁹ Βλ.: Άρθρο 36 του Κανονισμού 1151/2012

²⁰ Βλ.: Άρθρο 37 του Κανονισμού 1151/2012

Μητρώο Προστατευόμενων Γεωγραφικών Ενδείξεων έχει κάθε ομάδα ανεξαρτήτως νομικού καθεστώτος, η οποία αποτελείται από παραγωγούς, ή/και μεταποιητές που ασχολούνται με το συγκεκριμένο προϊόν ή τρόφιμο. Η διαδικασία προβλέπει σειρά διαφορετικών σταδίων αξιολόγησης και ελέγχου και ως εκ τούτου καθίσταται μακρόχρονη.

i. Πρώτο στάδιο

Κατά το πρώτο στάδιο της διαδικασίας καταχώρισης, το οποίο διενεργείται σε εθνικό επίπεδο, η αιτούσα ομάδα παραγωγών, μεταποιητών, παρασκευαστών ή/και συσκευαστών που επιθυμεί να πιστοποιήσει προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ υποβάλλει στο Τμήμα ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ της Διεύθυνσης Συστημάτων Ποιότητας και Βιολογικής Γεωργίας φάκελο αιτήματος καταχώρισης, ο οποίος περιλαμβάνει την αίτηση καταχώρισης και τα απαραίτητα δικαιολογητικά έγγραφα. Μεταξύ αυτών υποβάλλεται *Ενιαίο Έγγραφο*²¹ το οποίο περιλαμβάνει όλα τα ουσιαστικά στοιχεία από τα οποία προκύπτει η ιδιαιτερότητα του προϊόντος σε σχέση με τη γεωγραφική ζώνη παραγωγής του. Το *Ενιαίο Έγγραφο* μεταβιβάζεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για έλεγχο και δημοσιεύεται σε όλες τις γλώσσες των κρατών-μελών για διεθνείς ενστάσεις.

Επιπλέον, υποβάλλεται ως απαιτούμενο έγγραφο η μελέτη με τις προδιαγραφές²² του προϊόντος. Οι προδιαγραφές δεν αποτελούν βιβλιογραφική μελέτη, αλλά ένα τεχνικό και νομικά δεσμευτικό κείμενο που αποσκοπεί στην τυποποίηση του προϊόντος και της παραγωγής του και το οποίο αποτελεί τη βάση του συστήματος ελέγχου. Εφόσον η ονομασία καταχωριστεί στο Ενωσιακό Μητρώο, οι προδιαγραφές που θέτει η αιτούσα ομάδα πρέπει να εφαρμόζονται όπως έχουν αρχικά εγκριθεί (Μανανά, 2013).

Το κείμενο των προδιαγραφών περιλαμβάνει τουλάχιστον τα εξής στοιχεία: *Πρώτον, το όνομα* του προϊόντος, δηλαδή την προτεινόμενη ονομασία προέλευσης ή γεωγραφικής ένδειξης σε ελληνικούς και λατινικούς χαρακτήρες. *Δεύτερον, την περιγραφή* του προϊόντος που περιλαμβάνει τους φυσικούς, χημικούς, μικροβιολογικούς, βιολογικούς παράγοντες και τα οργανοληπτικά του χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν την ιδιαιτερότητα και τη μοναδικότητά του. *Τρίτον, την οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή*, δηλαδή την πραγματική ζώνη παραγωγής του προϊόντος, η οποία έχει μια σχετική ομοιομορφία στις εδαφικές και κλιματολογικές συνθήκες και

²¹ Βλ.: Παράρτημα I του Καν. (ΕΕ) 668/2014)

²² Βλ.: άρθρο 7 του Καν. 1151/2012

οριοθετείται με βάση τον δεσμό. *Τέταρτον, την απόδειξη προέλευσης, την ιχνηλασιμότητα δηλαδή του προϊόντος, η οποία αφορά στον αυτοέλεγχο της ομάδας και σχετίζεται με τις διαδικασίες τις οποίες οφείλει να εφαρμόζει. Πέμπτον, τη μέθοδο παραγωγής, όπως πληροφορίες σχετικά με τις αυθεντικές, παραδοσιακές και τοπικές μεθόδους παραγωγής και τη συσκευασία του προϊόντος. Έκτον, τον δεσμό, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο η οριοθετημένη γεωγραφική ζώνη παραγωγής του προϊόντος επηρεάζει και διαμορφώνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του που καθορίζουν την ποιότητα και τη φήμη του. Έβδομον, τα πλήρη στοιχεία των οργανισμών ελέγχου, στο σύστημα των οποίων οφείλουν να είναι ενταγμένοι οι ενδιαφερόμενοι παραγωγοί του προϊόντος. Ογδοον, την επισήμανση, όπως τυχόν ειδικούς κανόνες επισήμανσης πέραν των ενωσιακών και εθνικών κανόνων για τις ΓΕ. Τέλος, οι προδιαγραφές περιλαμβάνουν, μόνον εφόσον υπάρχουν, ενωσιακές και εθνικές διατάξεις για την παραγωγή, μεταποίηση, συσκευασία και εμπορία του προϊόντος.*

Μετά την υποβολή του φακέλου η αρμόδια υπηρεσία του ΕΛΓΟ προβαίνει στην αρχική αξιολόγησή του και εφόσον κρίνει ότι το αίτημα πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπει η ενωσιακή και εθνική νομοθεσία προχωρά στην επόμενη φάση αξιολόγησης. Σε αντίθετη περίπτωση το αίτημα απορρίπτεται. Ακολούθως, το τμήμα ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΙΠ εξετάζει λεπτομερώς τον φάκελο και διατυπώνει τυχόν παρατηρήσεις προς την αιτούσα ομάδα, ώστε να εκείνη να προβεί στις απαραίτητες διορθώσεις του φακέλου. Στη συνέχεια, το ίδιο τμήμα δημοσιοποιεί το αίτημα καταχώρισης σε εθνικό επίπεδο, ώστε να υποβληθούν πιθανές ενστάσεις. Δικαίωμα υποβολής ένστασης κατά των αιτήσεων καταχώρισης ή τροποποίησης έχουν τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που είναι εγκατεστημένα στην Ελλάδα, εφόσον έχουν έννομο συμφέρον. Η ένσταση υποβάλλεται σε διάστημα δύο μηνών μετά τη δημοσιοποίηση του αιτήματος. Σε περίπτωση που δεν υποβληθούν ενστάσεις, υπογράφεται σχετική ΥΑ για την αποδοχή των προδιαγραφών και το αίτημα διαβιβάζεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για αξιολόγηση. Εφόσον υπάρξουν ενστάσεις, η βασιμότητά τους εξετάζεται από την Αρμόδια Επιτροπή Εξέτασης Ενστάσεων που συγκροτείται στο ΥΠΑΑΤ και η ένσταση είτε γίνεται αποδεκτή είτε απορρίπτεται. Εάν η ένσταση απορριφθεί, μετά την υπογραφή ΥΑ το αίτημα διαβιβάζεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΥΠΑΑΤ, 2020).

ii. Δεύτερο στάδιο

Κατά το δεύτερο στάδιο αξιολόγησης του αιτήματος καταχώρισης, το οποίο διενεργείται σε ενωσιακό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιολογεί εν πρώτοις τη βασιμότητα του αιτήματος και είτε απορρίπτει τον φάκελο είτε συνεχίζει την εξέτασή του. Σε περίπτωση που ο φάκελος κριθεί αποδεκτός η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκφράζει τυχόν παρατηρήσεις βάσει των οποίων γίνονται οι απαραίτητες διορθώσεις από το κράτος-μέλος. Εάν το τελικό περιεχόμενο του φακέλου κριθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σύμφωνο με τις προϋποθέσεις του κανονισμού (ΕΕ) 1151/2012, το αίτημα δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε οι τυχόν ενδιαφερόμενοι, είτε πρόκειται για άλλο κράτος-μέλος είτε για τρίτη χώρα, να υποβάλουν ένσταση σε διάστημα τριών μηνών από την ημερομηνία δημοσίευσης σύμφωνα με το Παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού (ΕΕ) 668/2014.

Δικαίωμα υποβολής ένστασης έχει και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο είναι εγκατεστημένο σε άλλο κράτος-μέλος και έχει έννομο συμφέρον, εφόσον καταθέσει δεόντως αιτιολογημένη δήλωση. Σε περίπτωση που δεν υποβληθούν ενστάσεις η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταχωρίζει την ονομασία στο Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ της ΕΕ. Εφόσον υποβληθούν ενστάσεις και γίνουν αποδεκτές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί τους ενδιαφερόμενους να προβούν σε διαβουλεύσεις εντός διαστήματος τριών μηνών. Από τη στιγμή που επιτευχθεί συμφωνία η ονομασία καταχωρίζεται στο Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ και δημοσιεύεται στη Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ. Στην αντίθετη περίπτωση, η Μόνιμη Επιτροπή Πολιτικής Ποιότητας στις Βρυξέλλες λαμβάνει την τελική απόφαση για την αποδοχή ή απόρριψη του αιτήματος. Η προστασία της ονομασίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 13 του κανονισμού (ΕΕ) 1152/2012, τίθεται σε ισχύ από την ημερομηνία δημοσίευσης της καταχώρισής της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημειώνεται ότι εφόσον μια ονομασία καταχωριστεί στο Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ της ΕΕ χρησιμοποιείται ελεύθερα από οποιονδήποτε πληροί τις προδιαγραφές παραγωγής του προϊόντος ανεξαρτήτως από τον αρχικό αιτούντα την καταχώριση (ΥΠΑΑΤ, 2020).

B. Παραβάσεις, προσβολές δικαιωμάτων και συνέπειες

I. Έννοια και μορφή παραβάσεων

Υφίσταται ήδη στο κείμενο του κανονισμού²³ ορισμός παραβάσεων. Όπως ορίζει ο κανονισμός, παραβίαση θεωρείται οποιαδήποτε μη εξουσιοδοτημένη χρήση ονομασίας ΓΕ. Ειδικότερα, οι παραβάσεις περιλαμβάνουν τις εξής τέσσερις υποκατηγορίες:

Πρώτον, παραβίαση θεωρείται οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση εμπορική χρήση καταχωρισμένης ονομασίας για προϊόντα τα οποία δεν καλύπτονται από την καταχώριση και είναι συγκρίσιμα με τα προϊόντα που είναι καταχωρισμένα με τη συγκεκριμένη ονομασία ή όπου η χρήση εκμεταλλεύεται τη φήμη της προστατευόμενης ονομασίας, συμπεριλαμβανομένων και προϊόντων που χρησιμοποιούνται ως συστατικό. Σημειώνεται ότι η ως άνω παράβαση προβλέπεται τόσο στην ενωσιακή νομοθεσία για όλες τις ΓΕ όσο και στη συμφωνία TRIPS για τις ΓΕ οίνων. Η δεύτερη υποκατηγορία αφορά την κατάχρηση, την απομίμηση ή την επίκληση, ακόμη κι αν η πραγματική προέλευση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αναγράφεται ή εάν το προστατευόμενο όνομα μεταφράζεται ή συνοδεύεται από εκφράσεις, όπως «στυλ», «τύπος», «μέθοδος», «όπως παράγεται σε», «απομίμηση» ή «παρόμοιο», συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης των προϊόντων αυτών ως συστατικά». Η τρίτη υποκατηγορία αφορά οποιαδήποτε άλλη ψευδή ή παραπλανητική ένδειξη ως προς την προέλευση και περιλαμβάνει τις εξής υποπεριπτώσεις: την καταγωγή, τη φύση ή τις βασικές ιδιότητες του προϊόντος που χρησιμοποιούνται στην εσωτερική ή εξωτερική συσκευασία, διαφημιστικό υλικό ή έγγραφα που σχετίζονται με το προϊόν και τη συσκευασία του προϊόντος σε δοχείο το οποίο μπορεί να μεταφέρει εσφαλμένη εντύπωση ως προς την προέλευσή του. Τέταρτον, οποιαδήποτε άλλη πρακτική η οποία μπορεί να παραπλανήσει τον καταναλωτή ως προς την πραγματική προέλευση του προϊόντος θεωρείται επίσης παράβαση.

Οι εν λόγω παραβάσεις ισχύουν και στην περίπτωση χρήσης μιας ΓΕ σε προϊόντα, τρόφιμα, εδέσματα, στα οποία ένα προϊόν ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ περιλαμβάνεται ως συστατικό και χρησιμοποιήθηκε για την παρασκευή τους. Οι παραβάσεις δεσμεύουν τόσο μη πιστοποιημένους και πιστοποιημένους παραγωγούς όσο και λιανοπωλητές, οι οποίοι περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του κανονισμού. Στην περίπτωση τρίτων χωρών περιλαμβάνονται τόσο οι παραβάσεις για ΓΕ που

²³ Βλέπε: Άρθρο 13, παρ.1 του Κανονισμού (ΕΕ) 1151/2012

προστατεύονται από την ΕΕ μέσω άμεσης καταχώρισης όσο και εκείνες που προστατεύονται ως απόρροια διεθνών συνθηκών διμερών ή πολυμερών (EUIPO, 2017).

Σε περίπτωση παραποίησης ενός προϊόντος ΓΕ, υπάρχει ένα ευρύ φάσμα μέτρων στο νομικό οπλοστάσιο των κρατών-μελών της ΕΕ, όπως αστικές ή/και ποινικές κυρώσεις. Ωστόσο, οι διαδικασίες και οι κυρώσεις ποικίλλουν ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Ένα αποτελεσματικό εργαλείο κατά της παραποίησης που διαθέτει η ενωσιακή νομοθεσία αποτελεί η αρμοδιότητα των τελωνείων της ΕΕ, που επιτρέπει στους κατόχους των δικαιωμάτων να ζητήσουν από τις τελωνειακές αρχές να αποτρέψουν την είσοδο στα κράτη-μέλη της ΕΕ σε εμπορεύματα που παραβιάζουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας τους, συμπεριλαμβανομένων και των ΓΕ. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχές των τελωνείων δύνανται να κατάσχουν προϊόντα για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι παραβιάζουν τους κανόνες ΓΕ. Τα συγκεκριμένα προϊόντα δύνανται να καταστραφούν από τις τελωνειακές αρχές, υπό την προϋπόθεση ότι ο ιδιοκτήτης των κατασχεθέντων εμπορευμάτων δεν αντιτεθεί στην καταστροφή εντός δέκα εργάσιμων ημερών από την κοινοποίηση της κατάσχεσης και εντός τριών ημερών για ευπαθή προϊόντα.²⁴

Σε περίπτωση που εντοπισθούν πιθανές παραβιάσεις του κανονισμού από ένα κράτος-μέλος κατόπιν ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καταγγελιών από πολίτες, επιχειρήσεις ή άλλα ενδιαφερόμενα μέρη και το εν λόγω κράτος-μέλος δεν διορθώσει την εικαζόμενη παραβίαση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να εκκινήσει επίσημη διαδικασία επί παραβάσει.²⁵ Εφόσον το κράτος-μέλος δεν συμμορφώνεται προς τα αιτήματα συμμόρφωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως προβλέπεται στα στάδια της διαδικασίας επί παραβάσει, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να οδηγήσει το κράτος-μέλος στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και να ζητήσει την επιβολή κυρώσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020).

Σε εθνικό επίπεδο, «τα κράτη-μέλη διενεργούν ελέγχους βασισμένους σε ανάλυση κινδύνου, για να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις του Κανονισμού και, σε περίπτωση παραβάσεων, επιβάλλουν τις ενδεδειγμένες διοικητικές κυρώσεις.»²⁶ Στην ελληνική έννομη τάξη η έννοια και οι μορφές παραβάσεων για τις ΓΕ καθορίζονται από την ΥΑ 261611/2007 και τον Κανονισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης

²⁴ Βλ.: Άρθρο 23 του Καν. (ΕΕ) αριθ. 608/2013

²⁵ Βλ.: Άρθρο 4, 17, 258 της ΣΕΕ και άρθρο 260(2), 260(3) της ΣΛΕΕ

²⁶ Βλ.: Άρθρο 34 και 38 του Καν. 1151/2012

Προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ του Οργανισμού Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων AGROCERT. Σύμφωνα με τον εν λόγω κανονισμό, ως «Μη Συμμορφώσεις» νοούνται «οι παρατυπίες και οι παραβάσεις της ισχύουσας ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας ή/και του παρόντος Κανονισμού ή/και της Σύμβασης Ένταξης στο Σύστημα Έλεγχου, που αφορούν την παραγωγή προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ»²⁷. Ως περιπτώσεις «Παρατυπίας» αναφέρονται ενδεικτικά «η δήλωση ανακριβών στοιχείων στα σχετικά έντυπα», «η πλημμελής τήρηση όρων και δεσμεύσεων που καθορίζονται στη σύμβαση ελέγχου ή/και σε άλλα γραπτά κείμενα», «η μη έγκαιρη υποβολή πληροφοριών που απαιτούνται από τις αρμόδιες αρχές του άρθρου 2 της ΚΥΑ 261611/07.03.2007, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει» και «η πλημμελής τήρηση των όρων παραγωγής των αναγνωρισμένων προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, που δεν συνιστούν παράβαση»²⁸.

Επιπροσθέτως, στον Κανονισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης Προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ του AGROCERT αναφέρεται ενδεικτική σειρά περιπτώσεων που συνιστούν παραβάσεις²⁹. Συγκεκριμένα, παραβάσεις θεωρούνται οι εξής έξι περιπτώσεις: *Πρώτον, ως παράβαση νοείται η μη συμμόρφωση του ελεγχόμενου εντός του καθορισμένου χρονικού ορίου σε περιπτώσεις παρατυπιών ή επαναλαμβανόμενες μη συμμορφώσεις. Δεύτερον, παράβαση θεωρείται η μη συμμόρφωση προς την τήρηση των προδιαγραφών καταχώρισης των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, που αναφέρονται στην κείμενη κοινοτική και εθνική νομοθεσία. Η τρίτη περίπτωση αφορά σοβαρές αποκλίσεις στα τηρούμενα αρχεία ή στην επισήμανση των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ. Η τέταρτη κατηγορία περιλαμβάνει την περίπτωση πλημμελούς τήρησης των απαιτήσεων σήμανσης – διαφήμισης επί των προϊόντων, σε κάθε είδους διαφημιστική ενέργεια ή/και επί των συνοδευτικών εγγράφων. Πέμπτον, ως παράβαση ορίζεται και η μη ορθή χρήση των ενδείξεων, σημάτων, συμβόλων και λοιπών μέσων προβολής και διαφήμισης, όπως αναφέρονται στην ισχύουσα εθνική και κοινοτική νομοθεσία. Τέλος, η έκτη περίπτωση αφορά στην άρνηση ελέγχου ή άρνηση πρόσβασης στους εντεταλμένους ελεγκτές σε χώρους ή αρχεία ή στοιχεία της επιχείρησης που σχετίζονται με την παραγωγή προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, καθώς*

²⁷ Βλ.: Κεφάλαιο 3.2.1. του Κανονισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης Προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ (ΠΟΓ-R-01/4)

²⁸ Βλ.: Κεφάλαιο 3.2.1.1. του Κανονισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης Προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ (ΠΟΓ-R-01/4)

²⁹ Βλ.: Κεφάλαιο 3.2.1.2. του Κανονισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης Προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ (ΠΟΓ-R-01/4)

και η άρνηση υποβολής απαιτούμενων στοιχείων μετά από αίτημα των ελεγκτικών αρχών.

Σημειώνεται ότι βάσει του εν λόγω κανονισμού η καταγραφή των συγκεκριμένων περιπτώσεων δεν είναι δεσμευτική ούτε περιοριστική, καθώς ο οργανισμός AGROCERT έχει δικαίωμα να εντάσσει στη συγκεκριμένη λίστα επιπλέον παρεκκλίσεις ή αποκλίσεις της κείμενης νομοθεσίας σχετικά με την παραγωγή, τη συσκευασία, την επισήμανση, τη διαφήμιση, τον έλεγχο και την πιστοποίηση των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, υπό την προϋπόθεση ότι τίθεται τεκμηριωμένα σε αμφισβήτηση η εγκυρότητα της διαδικασίας πιστοποίησης των εν λόγω προϊόντων.

Επιπλέον, στην ΥΑ 261611/2007 αναφέρονται περιπτώσεις παραβάσεων και τα αντίστοιχα πρόστιμα, η σύσταση Επιτροπών Εξέτασης Παρατυπιών και Παραβάσεων (ΕΠ&Π) και η διαδικασία Επιβολής Διοικητικών Κυρώσεων και Προστίμων³⁰. Στην εν λόγω ΥΑ ορίζονται δύο περιπτώσεις παρατυπιών. Η πρώτη αφορά τη δήλωση ανακριβών στοιχείων εκ μέρους του παραγωγού ή/και συσκευαστή και η δεύτερη στην πλημμελή τήρηση των όρων που καθορίζονται στη σύμβαση ελέγχου ή/και σε άλλες γραπτές δεσμεύσεις. Για τις συγκεκριμένες παρατυπίες αποστέλλεται έγγραφη σύσταση για συμμόρφωση εντός καθοριζόμενου, από τον ΟΠΕΓΕΠ, χρονικού διαστήματος. Στην περίπτωση μη συμμόρφωσης στην παραπάνω έγγραφη σύσταση, επιβάλλεται πρόστιμο έως 3.000 ευρώ, με τη διαδικασία του άρθρου 13 της ΥΑ 261611/2007.

1. Παραβάσεις πριν από την κυκλοφορία των προϊόντων στην αγορά

Στην ΥΑ 261611/2007 εξειδικεύονται οι περιπτώσεις των παραβάσεων σε στάδιο πριν την κυκλοφορία των προϊόντων στην αγορά, εκείνων που αφορούν στα σημεία χονδρικής και λιανικής πώλησης, καθώς και οι περιπτώσεις άρνησης, παρεμπόδισης ή/και εξαπάτησης των εντεταλμένων οργάνων ελέγχου κατά την άσκηση των καθηκόντων τους³¹. Για την πρώτη περίπτωση, πριν από την τοποθέτηση των προϊόντων στην αγορά καταγράφονται δύο υποπεριπτώσεις παραβάσεων. Η πρώτη αφορά στην τήρηση των προδιαγραφών καταχώρισης σύμφωνα με την ενωσιακή και εθνική νομοθεσία. Η δεύτερη υποπερίπτωση περιλαμβάνει τη χρήση των

³⁰ Βλ.: Άρθρα 12 και 13 της ΥΑ 261611/2007

³¹ Βλ.: Άρθρο 12 της ΥΑ 261611/2007

καταχωρισμένων ονομασιών, ενδείξεων, συμβόλων ή σημάτων στην επισήμανση, παρουσίαση και διαφήμιση, όπως αναφέρονται στον κανονισμό και την ΥΑ. Στις εν λόγω περιπτώσεις σύμφωνα με το ίδιο άρθρο «επιβάλλονται σωρευτικά οι κυρώσεις της άμεσης αντικατάστασης της επισήμανσης των προϊόντων στα οποία διαπιστώθηκε η παράβαση και ανάκληση του διαφημιστικού υλικού από την αγορά, με έξοδα και ευθύνη του παραβάτη, υπό την επίβλεψη του ΟΠΕΓΕΠ και πρόστιμο, ανάλογα με τη βαρύτητα της παράβασης, μέχρι 30.000 ευρώ. Στην περίπτωση συρροής των ανωτέρω παραβάσεων, επιβάλλεται πρόστιμο μέχρι 60.000 ευρώ, ενώ σε περίπτωση υποτροπής εντός χρονικού διαστήματος δύο ετών, τα παραπάνω πρόστιμα διπλασιάζονται».

2. Παραβάσεις σε σημεία χονδρικής και λιανικής πώλησης

Στη δεύτερη περίπτωση, περιλαμβάνονται παραβάσεις που αφορούν σημεία χονδρικής και λιανικής πώλησης, όπως διάθεση στην αγορά γεωργικών προϊόντων ή τροφίμων για τα οποία δεν έχουν τηρηθεί οι προδιαγραφές καταχώρισης που αναφέρονται στην ισχύουσα κοινοτική και εθνική νομοθεσία και εντούτοις χρησιμοποιούν καταχωρισμένες ονομασίες, ενδείξεις, σύμβολα ή σήματα στην επισήμανση, παρουσίαση και διαφήμιση³². Στις παραβάσεις συμπεριλαμβάνεται και η περίπτωση διάθεσης στην αγορά γεωργικών προϊόντων ή τροφίμων με ενδείξεις που προκαλούν παραπλάνηση των καταναλωτών και συνιστούν αθέμιτο ανταγωνισμό. Στις παραπάνω περιπτώσεις «επιβάλλεται η κύρωση της άμεσης αντικατάστασης της επισήμανσης, παρουσίασης και διαφήμισης από όλη την παρτίδα ή όλη την παραγωγή των προϊόντων στα οποία διαπιστώθηκε η παράβαση, με έξοδα και ευθύνη του παραβάτη, υπό την επίβλεψη του ΕΛΓΟ και πρόστιμο μέχρι 300.000 ευρώ»³³.

3. Περιπτώσεις άρνησης, παρεμπόδισης, εξαπάτησης των εντεταλμένων οργάνων

Για την τρίτη περίπτωση, άρνησης, παρεμπόδισης ή/και εξαπάτησης των εντεταλμένων οργάνων ελέγχου κατά την άσκηση των καθηκόντων τους επιβάλλεται εκτός των ανωτέρω κυρώσεων, πρόστιμο μέχρι 20.000 ευρώ³⁴. Διευκρινίζεται ότι «οι κυρώσεις και τα πρόστιμα επιβάλλονται και κλιμακώνονται σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας, αποτρεπτικότητας και αναλογικότητας, συνεκτιμώντας ιδίως τη

³² Βλ.: Άρθρο 12, παράγραφος 4 της ΥΑ 261611/2007.

³³ Βλ.: Άρθρο 12 της ΥΑ 261611/2007.

σοβαρότητα, το υπότροπο και τη διάρκεια της παράβασης. Τα παραπάνω πρόστιμα εισπράττονται κατά τις διατάξεις του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (ΚΕΔΕ) και αποτελούν έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού».

4. Ο ρόλος της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Επιτροπής Παρατυπιών και Παραβάσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 13 της εν λόγω ΥΑ, το οποίο τροποποιήθηκε από τις ΚΥΑ 290398/2008 και 318764/2008, οι διοικητικές κυρώσεις και τα πρόστιμα που αναφέρονται στο άρθρο 12 επιβάλλονται με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με τη διαδικασία της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται η σύσταση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας τριμελούς Επιτροπής Παρατυπιών και Παραβάσεων, οι οποίες συγκροτούνται και ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Στις συνεδριάσεις των εν λόγω επιτροπών καλείται και ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να παρίσταται αυτοπροσώπως ή μέσω πληρεξουσίου του.

Σύμφωνα με την υπό εξέταση ΥΑ, στην πρωτοβάθμια Επιτροπή παραπέμπονται οι περιπτώσεις παρατυπιών εκτός από τις περιπτώσεις της δήλωσης ανακριβών στοιχείων, της πλημμελούς τήρησης των όρων της σύμβασης ελέγχου και άλλων γραπτών δεσμεύσεων και των παραβάσεων που διαπιστώνονται και καταγράφονται κατά τους ελέγχους που διενεργούνται από τα εντεταλμένα ελεγκτικά όργανα³⁵. Σύμφωνα με την παράγραφο 7 ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας έχει τη δυνατότητα να ασκήσει ένσταση κατά της απόφασης της Πρωτοβάθμιας ΕΠ&Π εντός δέκα (10) εργάσιμων ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της απόφασης. Η απόφαση της Δευτεροβάθμιας ή της Πρωτοβάθμιας Επιτροπής καθίσταται οριστική μετά την επικύρωση από τον Υπουργό ΑΑΤ και κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο επιχειρηματία και στις αρμόδιες υπηρεσίες για την εκτέλεσή της. Επιπλέον, σε περιπτώσεις παραβάσεων που απειλούν τη δημόσια υγεία ή αφορούν την εξαπάτηση του καταναλωτικού κοινού, τα προϊόντα της εν λόγω παρτίδας αποσύρονται άμεσα από την αγορά και πέραν των διοικητικών κυρώσεων και προστίμων που προβλέπονται από την εν λόγω ΥΑ επιβάλλεται η κύρωση αφαίρεσης από τον παραβάτη της έγκρισης παραγωγής ή συσκευασίας.

³⁵ Βλ.: Άρθρο 12, παράγραφος 4 της ΥΑ 261611/2007.

II. Παραβάσεις σε ενωσιακό επίπεδο: Η περίπτωση της ελληνικής φέτας

Ένα από τα κορυφαία και πιο δημοφιλή προϊόντα ΠΟΠ της Ελλάδας τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και παγκοσμίως αποτελεί το λευκό τυρί άλμης με την ονομασία «φέτα». Η φέτα αποτελεί κατά παράδοση αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής τυροκομίας και των ελληνικών διατροφικών συνηθειών. Πλήθος γραπτών ιστορικών πηγών αναφέρουν την παρασκευή του συγκεκριμένου είδους τυριού στον ελλαδικό χώρο ήδη από την αρχαιότητα, ενώ η ονομασία «φέτα» έχει επικρατήσει οριστικά των άλλων ονομασιών του από τον 19^ο αιώνα (Βαρνάκη & Δημητρίου, 2006). Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, η έντονη παρουσία ομογενειακού ελληνισμού στη Γερμανία, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, και την Αυστραλία, καθώς και η ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα κατέστησαν τη φέτα ευρέως γνωστή με συνεχώς αυξητική τάση ζήτησης στις αγορές του εξωτερικού (Λιβάνης, et al., 2000).

Ως εκ τούτου, έχει αναδειχθεί σε ένα εμβληματικό, επώνυμο εθνικό προϊόν με μεγάλης σημασίας εξαγωγικές δυνατότητες και προοπτικές. Ως ΓΕ ΠΟΠ η χρήση του ονόματος «φέτα» απαγορεύεται για τυριά παρόμοιας σύστασης και χαρακτηριστικών που παρασκευάζονται εκτός των συγκεκριμένων περιοχών παραγωγής του εν λόγω προϊόντος, πολλώ δε μάλλον εκτός Ελλάδος και με διαδικασία διαφορετική από την παραδοσιακή.

Ειδικές προδιαγραφές για τη φέτα είχαν προβλεφθεί στο άρθρο 83 του Κώδικα Τροφίμων και Ποτών το 1988, ενώ η φέτα, ως Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης, κατοχυρώθηκε σε εθνικό επίπεδο το 1994 με την ΥΑ 313025/1994. Το 1996, για πρώτη φορά σε επίπεδο ΕΕ, η φέτα καταχωρίζεται ως προϊόν ΠΟΠ στο τότε Κοινοτικό Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ με τον Κανονισμό 1107/1996. Το αίτημα της Ελλάδας για την κατοχύρωση της φέτας ως προϊόν ΠΟΠ τον Φεβρουάριο του 1994 αμφισβητήθηκε έντονα από άλλα κράτη-μέλη της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας, τα οποία παρήγαν και εξήγαν ως τότε μεγάλες ποσότητες λευκών τυριών άλμης, όπως η Γερμανία, η Γαλλία και η Δανία.

Η καταχώριση της φέτας στον κατάλογο των προϊόντων ΠΟΠ συνάντησε πολλές και έντονες αντιδράσεις, ενώ η αντιδικία με τις εν λόγω χώρες ξεκίνησε από τη δεκαετία του 1980 στο πλαίσιο της Διεθνούς Ομοσπονδίας Γάλακτος και του FAO (Food and

Agriculture Organization of the United Nations), όπου μετά από αίτημα της Δανίας συστάθηκε ειδική ομάδα προδιαγραφών για τη φέτα ή τα τυριά άλμης (“group standard for feta or cheese in brine”). Το αίτημα της Δανίας απασχόλησε τόσο την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία συνέστησε ομάδα που μελετά το ζήτημα όσο και την Ελληνική Κυβέρνηση, η οποία υπέβαλλε αίτημα στη Διεθνή Ομοσπονδία Γάλακτος για τη δημοσίευση προδιαγραφών για τη φέτα. Η διαδικασία δημοσίευσης προδιαγραφών για τη φέτα δεν ολοκληρώθηκε και αποφασίστηκε η οριστική παύση της το 1987. Το επόμενο έτος η Δανία προσέφυγε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ισχυριζόμενη ότι η τροποποίηση του άρθρου 83 του ελληνικού Κώδικα Τροφίμων και Ποτών είναι περιοριστική ως προς τις προδιαγραφές παραγωγής φέτας και δεν είναι σύνομη με το Κοινοτικό Δίκαιο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι η σχετική νομοθεσία της Ελλάδας δεν αποτελεί παράβαση του άρθρου 30 της Συνθήκης της Ρώμης (Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, 1994).

Το 1990 η Δανία κατήγγειλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι η Ελλάδα μεταχειρίζεται πρακτικές νοθείας του γάλακτος για την παρασκευή φέτας. Η Ελλάδα απέστειλε στοιχεία στην Επιτροπή και κατόπιν προσπαθειών περιορισμού της νοθείας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενημερώθηκε το 1992 ότι το ποσοστό των νοθειών μειώθηκε στο 5%. Κατόπιν αυτού η Επιτροπή έθεσε στο αρχείο τον φάκελο καταγγελιών κατά της Ελλάδας για τη φέτα και απαγόρευσε τη χρήση πρόσθετων λευκαντικών ουσιών για την παρασκευή λευκών τυριών από αγελαδινό γάλα (Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, 1994).

1. Η διαφορά ενώπιον του ΔΕΚ

Το 1996 κατόπιν ικανοποίησης του αιτήματος της Ελλάδας για την καταχώριση της ονομασίας «φέτα» στο Κοινοτικό Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ με τον Κανονισμού 1107/1996, ακολούθησε προσφυγή της Δανίας, της Γερμανίας και της Γαλλίας στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ). Πιο συγκεκριμένα, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-289/96, C-293/96 και C-299/96 διάδικοι ήταν το Βασίλειο της Δανίας ως προσφεύγον στην υπόθεση C-289/96, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ως προσφεύγουσα στην υπόθεση C-293/96 και η Γαλλική Δημοκρατία ως προσφεύγουσα στην υπόθεση C-299/96 κατά της Επιτροπής των τότε Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υποστηριζόμενης από την Ελληνική Δημοκρατία. Αντικείμενο της διαφοράς ήταν η ακύρωση του κανονισμού (ΕΚ) 1107/96 της Επιτροπής, της 12ης Ιουνίου 1996, σχετικά με την καταχώριση των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προελεύσεως

σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 17 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2081/92 του Συμβουλίου (ΕΕ L 148, σ. 1), στο μέτρο που προβαίνει στην καταχώριση της ονομασίας «φέτα» ως προστατευομένης ονομασίας προελεύσεως.

Σύμφωνα με το διατακτικό της υπόθεσης, το ΔΕΚ έκρινε το 1999 ότι είναι άκυρος ο κανονισμός (ΕΚ) 1107/96 της Επιτροπής, με το σκεπτικό ότι η Επιτροπή «κατά την καταχώριση της ονομασίας «φέτα» ουδόλως έλαβε υπόψη το γεγονός ότι η ονομασία αυτή χρησιμοποιείται από μακρού χρόνου σε ορισμένα κράτη μέλη πέραν της Ελληνικής Δημοκρατίας». Στη σκέψη 102 της εν λόγω αποφάσεως το ΔΕΚ απεφάνθη «ότι η Επιτροπή, όταν εξέτασε το κατά πόσον η «φέτα» αποτελούσε κοινή ονομασία, δεν έλαβε δεόντως υπόψη όλους τους παράγοντες, τους οποίους το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του βασικού κανονισμού την υποχρέωνε να λάβει υπόψη».

2. Οι εξελίξεις μετά τη δικαστική επίλυση

Μετά από τη συγκεκριμένη απόφαση του ΔΕΚ, η Επιτροπή εξέδωσε στις 25 Μαΐου 1999 τον Κανονισμό (ΕΚ) 1070/1999, με τον οποίο η ονομασία «φέτα» διεγράφη από το Κοινοτικό Μητρώο ΠΟΠ και ΠΓΕ, καθώς και από το παράρτημα του Κανονισμού 1107/96. Ωστόσο, η Επιτροπή διεξήγαγε νέα έρευνα για την ονομασία «φέτα» που αποδίδεται στο συγκεκριμένο λευκό τυρί άλμης, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οφείλει να προστατεύσει τη «φέτα» ως ονομασία προέλευσης. Το 2002 εκδίδεται ο κανονισμός 1829/2002, με τον οποίο η φέτα επανακαταχωρίζεται στο Κοινοτικό Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ ως προϊόν Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης. Παράλληλα, προβλέφθηκε μεταβατική περίοδος πενταετίας για τη συμμόρφωση των κρατών-μελών που διακινούσαν έως τότε λευκό τυρί με την ονομασία «φέτα».

α. Η δεύτερη προσφυγή ενώπιον του ΔΕΚ

Στις 30 Δεκεμβρίου 2002 η Γερμανία και η Δανία προσέφυγαν κατά του νέου κανονισμού της Επιτροπής. Πιο συγκεκριμένα, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-465/02 και C-466/02 με αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως, δυνάμει του άρθρου 230 ΕΚ, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ως προσφεύγουσα στην υπόθεση C-465 και το Βασίλειο της Δανίας ως προσφεύγον στην υπόθεση C-466 υποστηριζόμενες από τη Γαλλική Δημοκρατία και από το Ηνωμένο Βασίλειο κατά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υποστηριζόμενης από την Ελληνική Δημοκρατία ζήτησαν

την ακύρωση του κανονισμού (ΕΚ) 1829/2002 της Επιτροπής, της 14^{ης} Οκτωβρίου 2002 για την τροποποίηση του παραρτήματος του Κανονισμού (ΕΚ) 1107/1996 όσον αφορά την ονομασία «φέτα».

Το ΔΕΚ απέρριψε ως αβάσιμες τις εν λόγω προσφυγές υπό το σκεπτικό ότι η ονομασία «φέτα» δεν αποτελεί ονομασία ενός αγροτικού προϊόντος ή ενός τροφίμου και ως εκ τούτου δεν αποτελεί ονομασία γένους. Ειδικότερα, το Δικαστήριο συμπέρανε ότι οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι η εκτίμηση της Επιτροπής ήταν αστήρικτη όσον αφορά μία σειρά παραγόντων, οι οποίοι αναφέρονται στην τριακοστή έκτη αιτιολογική σκέψη καταδεικνύουν ότι τα χαρακτηριστικά της φέτας οφείλονται κυρίως στο οριοθετημένο γεωγραφικό περιβάλλον. Η μνεία των παραγόντων αυτών στηρίζεται στις προδιαγραφές που προσκόμισε η Ελληνική Κυβέρνηση στην Επιτροπή κατά την υποβολή της αίτησης καταχώρισης της ονομασίας «φέτα» απαριθμώντας λεπτομερώς τους φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες που προσδίδουν στη φέτα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Μεταξύ των παραγόντων αυτών περιλαμβάνονται η διάρκεια της ηλιοφάνειας, οι διαφορές της θερμοκρασίας, η διαχείριση, η εκτατική βοσκή και η χλωρίδα. Οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν στο Δικαστήριο ότι η εκτίμηση της Επιτροπής ως προς το θέμα αυτό είναι αστήρικτη.

Συν τοις άλλοις, σύμφωνα με πλείονα κρίσιμα και σημαντικά στοιχεία που προσκομίσθηκαν στο Δικαστήριο σχετικά με την κατανάλωση της φέτας στα κράτη-μέλη της ΕΕ, η ονομασία «φέτα» δεν έχει χαρακτήρα κοινής ονομασίας, καθώς συνάγεται ότι οι καταναλωτές στα κράτη-μέλη πλην της Ελλάδας αντιλαμβάνονται τη φέτα ως τυρί συνδεδεμένο με την Ελληνική Δημοκρατία. Πριν από την έκδοση του κανονισμού 1829/2002 η Επιτροπή διεξήγαγε έρευνα σε όλες της χώρες της ΕΚ με στόχο την αναλυτική αξιολόγηση της κατάστασης που επικρατούσε σε κάθε κράτος-μέλος όσον αφορά την παραγωγή, την κατανάλωση και τη γνώση εκ μέρους των ευρωπαϊών καταναλωτών της ονομασίας «φέτα». Το σύνολο των στοιχείων που διαβιβάστηκαν από τα κράτη μέλη τέθηκαν υπόψη της επιστημονικής επιτροπής, η οποία εξέφρασε ομοφώνως σχετική γνώμη στις 24 Απριλίου 2001. Η γνωμοδότηση απεδείχθη κρίσιμη καθώς σύμφωνα με το πόρισμα της επιστημονικής επιτροπής η παραγωγή φέτας εξακολούθησε να είναι συγκεντρωμένη στην Ελλάδα, όπως και η κατανάλωσή της. Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι παρόλο που λευκά τυριά άλμης παρασκευάζονται όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες χώρες των Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής

Μεσογείου, είναι γνωστά στις χώρες αυτές με ονομασίες διαφορετικές από την ονομασία «φέτα». Όσον αφορά την κατάσταση της παραγωγής στην ίδια την Ελληνική Δημοκρατία, η Δανική Κυβέρνηση υποστήριξε, χωρίς να αντικρούεται, ότι, έως το 1987 παρασκευαζόταν στην Ελλάδα τυρί φέτα με μη παραδοσιακές μεθόδους και ιδίως από γάλα αγελάδας και έως το 1988 εισαγόταν στην Ελλάδα υπό την ονομασία «φέτα» τυρί παρασκευαζόμενο από γάλα αγελάδας όχι με τις ελληνικές παραδοσιακές μεθόδους. Εάν οι πρακτικές αυτές διαιωνίζονταν, θα έτειναν να προσδώσουν στην ονομασία «φέτα» κοινό χαρακτήρα. Ωστόσο, Η Ελληνική Δημοκρατία αντικατέστησε το άρθρο 83 του Κώδικα Τροφίμων, οριοθετώντας τη γεωγραφική περιοχή παραγωγής σύμφωνα με τις πατροπαράδοτες συνήθειες. Επιπλέον, με την υπουργική απόφαση 313025/94 κωδικοποίησε το σύνολο των προδιαγραφών που ισχύουν για το τυρί φέτα. Συνεπώς, βάσει των παραπάνω ρυθμίσεων τέτοιες πρακτικές δεν είναι πλέον δυνατές. Δεδομένων των παραπάνω, στις 25 Οκτωβρίου 2005 το ΔΕΚ εξέδωσε την απόφαση με την οποία δικαίωσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και επικύρωσε την επανακαταχώριση της φέτας στο Κοινοτικό Μητρώο ως ελληνικό τυρί ΠΟΠ. Η αποκλειστική κατοχύρωση της ονομασίας «φέτα» ως ΠΟΠ τέθηκε σε ισχύ στις 15 Οκτωβρίου 2007.

3. Οι προδιαγραφές της ένδειξης ΠΟΠ «φέτα»

Η ΥΑ 313025/11.01.1994 (ΦΕΚ 25/18.01.94) «Αναγνώριση προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.) τυριού «ΦΕΤΑ» (FETA)» εξειδικεύει τις προϋποθέσεις παραγωγής, την τεχνολογία παρασκευής, τα χαρακτηριστικά και τις ενδείξεις της συσκευασίας φέτας. Στη συγκεκριμένη ΥΑ ορίζεται ότι για να έχει ένα λευκό τυρί άλμης δικαίωμα να ονομάζεται «φέτα» πρέπει να παρασκευάζεται από καθαρό, αγνό, υγιεινό, πλήρες πρόβειο γάλα ή μίγμα πρόβειου με κατσικίσιο γάλα, με το τελευταίο να μην υπερβαίνει το 30% κατά βάρος. Η παραγωγή γάλακτος και τυριού και η ωρίμανση πρέπει να γίνεται στη Θράκη, τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, την Ήπειρο, τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο και τον νομό Λέσβου. Επιπλέον, το γάλα πρέπει να είναι νωπό ή παστεριωμένο με ελάχιστη περιεκτικότητα λίπους 6% κ.β., ελάχιστο pH 6,5 και να προέρχεται από τοπικές φυλές αιγοπροβάτων που εκτρέφονται παραδοσιακά και η διατροφή τους στηρίζεται στη χλωρίδα της εν λόγω περιοχής. Στο γάλα που προορίζεται για την παρασκευή «φέτας» απαγορεύεται να προστίθεται σκόνη ή πρωτεΐνη γάλακτος, συμπύκνωμα γάλακτος, καζεϊνικά άλατα, χρωστικές και συντηρητικά.

Επίσης, η ΥΑ υπαγορεύει αυστηρά το τυρί «φέτα» να έχει λιπαρά επί ξηρού 43% και μέγιστη υγρασία 56% και απαγορεύει τη χρήση συντηρητικών και αντιβιοτικών στο τυρί και στην άλμη. Το τυρί θα πρέπει να ωριμάζει τουλάχιστον δύο μήνες σε ξύλινα βαρέλια ή μεταλλικά δοχεία από λευκοσίδηρο σε εγκαταστάσεις που βρίσκονται εντός των περιοχών παραγωγής του. Μέχρι και το πρώτο δεκαπενθήμερο η ωρίμανση να γίνεται σε 18° C και ελάχιστη σχετική υγρασία 18% και έως τη συμπλήρωση του διμήνου σε θερμοκρασία 2-4° C και ελάχιστη σχετική υγρασία 85%.

Όσον αφορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της η φέτα θα πρέπει να έχει συνεκτικότητα μαλακού τυριού που μπορεί να κόβεται σε φέτες και να έχει χρώμα καθαρό λευκό, σχήμα σφηνοειδές ή ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο, με ή χωρίς οπές και συμπαγή σύσταση χωρίς επιδερμίδα. Το προϊόν «φέτα» θα πρέπει να διατίθεται στο εμπόριο σε ξύλινα ή μεταλλικά δοχεία ή και σε υποσυσκευασία από υλικό κατάλληλο για τρόφιμα σε διάφορες διαστάσεις και βάρη.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η αναγνωρισιμότητα του προϊόντος, αλλά και η ιχνηλασιμότητά του από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς, στις συσκευασίες που περιέχουν φέτα καθίσταται υποχρεωτικό να αναγράφονται οι ενδείξεις: «φέτα», «ΠΟΠ», «τυρί», το βάρος του περιεχομένου, η ημερομηνία παραγωγής, η επωνυμία και η έδρα του παραγωγού-συσκευαστή και στοιχεία ελέγχου, όπως τα δύο πρώτα γράμματα της ονομασίας προέλευσης «ΦΕ» και ο αύξων αριθμός συσκευασίας (Φράγκου, 2013). Οι πέντε πρώτες ενδείξεις αναγράφονται υποχρεωτικά και σε κάθε συνοδευτικό έγγραφο διακίνησης του προϊόντος. Επιπλέον των παραπάνω ενδείξεων, για κάθε προϊόν ΠΟΠ-ΠΓΕ, επομένως και για τη φέτα, είναι υποχρεωτική η σήμανση πιστοποίησης του πρώην AGROCERT.

Στόχος των παραπάνω προϋποθέσεων, οι οποίες θωρακίζονται μέσω συστηματικών ελέγχων από τους αρμόδιους ελεγκτικούς μηχανισμούς, είναι η προστασία του καταναλωτή και του παραγωγού από την καταχρηστική επισήμανση συναφών τυριών εκτός προδιαγραφών καταχώρισης και η διασφάλιση της ελληνικότητας και της αυθεντικότητας του προϊόντος (Φράγκου, 2013). Εντούτοις, λευκά τυριά άλμης με την ονομασία «φέτα» παράγονταν κατά τις προηγούμενες δεκαετίες σχεδόν παντού εκτός Ελλάδας, τόσο εντός ΕΕ όσο και σε τρίτες χώρες.

4. Η παραγωγή λευκού τυριού με την ένδειξη «φέτα» στη Γαλλία, τη Γερμανία και τη Δανία

Σύμφωνα με την έρευνα που διεξήγαγε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1999 πριν από την έκδοση του κανονισμού 1829/2002, εκτός από την Ελλάδα, διαπιστώθηκε σημαντική παραγωγή τυριού «φέτα» σε άλλα τρία κράτη-μέλη, τη Γαλλία, τη Γερμανία και τη Δανία. Η Γαλλία ξεκίνησε να παράγει τυρί «φέτα» το 1931, ενώ στατιστικές για την παραγωγή του συγκεκριμένου τυριού στη χώρα εμφανίζονται από το 1980. Το ίδιο έτος η παραγωγή ανήλθε στους 875 τόνους, ενώ κατά τη δεκαετία 1988-1998 η παραγωγή κυμάνθηκε μεταξύ 7.960 και 19.964 τόνων. Η γαλλική παραγωγή τυριού τύπου φέτας σχετίζεται με την παρουσία ελληνικής κοινότητας στην Κορσική και τη μετεγκατάσταση ελλήνων προσφύγων της Μικράς Ασίας στη Νότια Γαλλία. Η παραγωγή προσανατολιζόταν αρχικά στην ικανοποίηση της ζήτησης της ελληνικής και αρμενικής κοινότητας της Γαλλίας, ενώ αργότερα το μεγαλύτερο ποσοστό της διοχετευόταν σε εξαγωγές τόσο προς άλλα κράτη-μέλη όσο και σε τρίτες χώρες.

α. Η περίπτωση της Γαλλίας

Πιο πρόσφατα στοιχεία για την εμπορία «φέτας» στη Γαλλία προκύπτουν από την έρευνα του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (ΟΕΥ) της Ελληνικής Πρεσβείας στο Παρίσι (2018), όπου καταγράφονται περιπτώσεις κατάχρησης της Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης «φέτα». Το Γραφείο ΟΕΥ στο Παρίσι αναφέρει ότι η Γαλλία κατά κανόνα τηρεί τη νομοθεσία που αφορά τις ΓΕ και τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, χωρίς ωστόσο να λείπουν περιπτώσεις παραβάσεων. Σύμφωνα με την έρευνα, διαπιστώνεται ότι σε μεγάλα γαλλικά σούπερ-μάρκετ εντοπίζονται λευκά τυριά κατά κύριο λόγο γαλλικής παραγωγής, αλλά και άλλων προελεύσεων, τα οποία εντάσσονται στη γενική κατηγορία «φέτα». Ενίοτε δε τα χαρακτηριστικά που φέρουν οι συσκευασίες τους παραπέμπουν σε ελληνικό τυρί.

Επιπλέον, ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η γαλλική αγορά ετοιμών γευμάτων, όπου κυκλοφορεί ποικιλία γευμάτων, τα οποία περιέχουν λευκό τυρί άλμης με την ονομασία «φέτα», χωρίς ωστόσο να πιστοποιείται ότι για την παρασκευή τους χρησιμοποιήθηκε το ελληνικό προϊόν φέτα. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση του γαλλικού ομίλου «Lactalis», ο οποίος εμφανίζεται να εξάγει στις ΗΠΑ και ενδεχομένως και σε άλλες

τρίτες χώρες λευκό τυρί γαλλικής παραγωγής με την ονομασία «φέτα». Στη Γαλλία η παρασκευή λευκού τυριού άλμης με την ονομασία φέτα γίνεται ως επί το πλείστον από αιγοπρόβειο γάλα ή με ανάμειξη αιγοπρόβειου με αγελαδινό, σε αντίθεση με τη Γερμανία και τη Δανία που παράγουν λευκά τυριά άλμης από αγελαδινό γάλα.

β. Η περίπτωση της Γερμανίας

Η Γερμανία σύμφωνα με την έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Κανονισμός (ΕΚ), 1829/2002) εισήλθε στην παραγωγή του τυριού «φέτα» το 1972 με 78 τόνους προϊόντος. Το 1977 η παραγωγή εμφανίζεται να υπερβαίνει τους 5000 τόνους για να φθάσει το 1985 τους 24.000 τόνους. Έως το 1999 η παραγωγή κυμαινόταν ανάμεσα στους 19.757 και 39.201 τόνους. Η γερμανική παραγωγή «φέτας» στηριζόταν σχεδόν αποκλειστικά στη χρήση αγελαδινού γάλακτος, ενώ στόχευε αρχικά στις κοινότητες μεταναστών της Γερμανίας που προέρχονταν από τις βαλκανικές χώρες. Σταδιακά η γερμανική παραγωγή «φέτας» απέκτησε εξαγωγικό προσανατολισμό και διοχετευόταν στις χώρες της Μέσης Ανατολής και των Βαλκανίων λόγω χορήγησης επιστροφών στην εξαγωγή, αλλά και σε άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ.

Πιο πρόσφατα στοιχεία εμφανίζουν τη Γερμανία να εφαρμόζει πλέον πρακτικές μεταπώλησης ελληνικής φέτας σε άλλα κράτη-μέλη. Η Γερμανία αγοράζει τα τελευταία χρόνια μεγάλες ποσότητες φέτας από την Ελλάδα και τις διαθέτει στις αγορές άλλων κρατών-μελών, όπως η Ισπανία και το Βέλγιο. Στην ισπανική αγορά η Ελλάδα βρίσκεται δεύτερη στην εξαγωγή φέτας μετά τη Γερμανία, η οποία μεταπωλεί την ελληνική φέτα. Αντιστοίχως, το μερίδιο αγοράς της Γερμανίας στις συνολικές βελγικές εισαγωγές φέτας παρουσιάζει ραγδαία αύξηση λόγω επανεξαγωγών ελληνικής φέτας στην αγορά του Βελγίου με γερμανικές ετικέτες. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με στοιχεία των Γραφείων ΟΕΥ στο Μόναχο (Κουναλάκης, 2008) και στο Ντύσσελτορφ (Μαριόλη, 2013) η Γερμανία είναι με διαφορά η αγορά προς την οποία εξάγονται από την Ελλάδα οι μεγαλύτερες ποσότητες φέτας.

γ. Η περίπτωση της Δανίας

Η Δανία παράγει «φέτα» από τη δεκαετία του 1930 κυρίως για εξαγωγικούς σκοπούς, ενώ στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στη χρήση αγελαδινού γάλακτος. Από το 1967 εμφανίζονται στατιστικές έρευνες, σύμφωνα με τις οποίες το ίδιο έτος παρήχθησαν 133

τόνοι προϊόντος. Η παραγωγή στη συνέχεια έβαινε αυξανόμενη με πάνω από 1000 τόνους το 1971, ενώ έως το 1989 εκτινάχθηκε στους 110.932 τόνους. Στην αύξηση αυτή συνέβαλε και η χορήγηση επιστροφών στην εξαγωγή του τυριού «φέτα» από την τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Από το 1995 σημειώνεται πτωτική τάση στην παραγωγή «φέτας» με παραγωγή 27.640 τόνους το 1998, καθώς η ζήτηση από τρίτες χώρες παρουσίασε μείωση, ενώ σταδιακά εγκαταλείφθηκε και η πρακτική επιστροφών του τυριού «φέτα».

Παρόλο που η «φέτα» είναι καταχωρισμένη προστατευόμενη ονομασία προέλευσης στο Μητρώο ΠΟΠ της ΕΕ από το 2002, η Δανία εξακολούθησε να χρησιμοποιεί παράνομα την εν λόγω ονομασία σε δανικά λευκά τυριά άλμης. Σε επίσημη ανακοίνωσή της η Επιτροπή (2018) αναφέρει ότι επιχειρήσεις που εδρεύουν στη Δανία παράγουν ή εισάγουν λευκό τυρί, το οποίο εξάγουν σε τρίτες χώρες φέροντας την παραπλανητική επισήμανσή του ως «φέτα». Εντούτοις, στην εγχώρια αγορά της Δανίας δεν γίνεται χρήση της ονομασίας «φέτα» για τα δανικά τυριά άλμης, τα οποία διακινούνται με την ονομασία «λευκό τυρί». Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η συγκεκριμένη πρακτική συνιστά άμεση παραβίαση της προστασίας που παρέχεται στην ονομασία ενός προϊόντος που έχει καταχωρισθεί ως ΠΟΠ.

δ. Η θέση της Επιτροπής για τις πρακτικές της Δανίας

Η θέση της Επιτροπής για τις παραπάνω πρακτικές είναι σαφής, καθώς σε επίσημη ανακοίνωση της αναφέρει ότι το άρθρο 13 του κανονισμού (ΕΕ) 1151/2012 προστατεύει τις προστατευόμενες ονομασίες από πλήθος καταχρήσεων, όπως «η άμεση ή έμμεση εμπορική χρήση καταχωρισμένης ονομασίας για προϊόντα που είναι συγκρίσιμα με τα προϊόντα που έχουν καταχωριστεί με την ονομασία αυτή ή, εναλλακτικά, η χρήση που αποτελεί εκμετάλλευση της φήμης της προστατευόμενης ονομασίας». Με την καταχώριση της ονομασίας «φέτα» στο Μητρώο ΠΟΠ της ΕΕ οι γαλακτοκομικές επιχειρήσεις εκτός των οριοθετημένων περιοχών παραγωγής της Ελλάδος έχουν αποκλειστεί από την πώληση λευκού τυριού άλμης με την ένδειξη «φέτα» στην Ευρωπαϊκή Ενιαία Αγορά. Επιπροσθέτως, παραπλήσια προϊόντα απαγορεύεται να πωλούνται κάνοντας χρήση της ονομασίας ΠΟΠ σε χώρες που έχουν συνάψει εμπορικές συμφωνίες με την ΕΕ.

Ως εκ τούτου, η Επιτροπή εκκίνησε διαδικασία επί παραβάσει, αποστέλλοντας τον Ιανουάριο του 2018 προειδοποιητική επιστολή στη Δανία «σχετικά με την εικαζόμενη πλημμελή τήρηση από τις δανικές αρχές των υποχρεώσεων που υπέχει η εν λόγω χώρα δυνάμει του κανονισμού για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων». Με την παράβασή της αυτή, η Δανία παραβίασε τόσο τον κανονισμό 1151/2012 για τα συστήματα ποιότητας όσο και την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας μεταξύ της Ένωσης και των κρατών-μελών, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 4 της ΣΕΕ. Σημειώνεται δε ότι με την πρακτική της αυτή η Δανία δεν παραβιάζει μόνο το ενωσιακό δίκαιο, αλλά πιθανόν θέτει σε κίνδυνο και τις εν εξελίξει διαπραγματεύσεις μεταξύ ΕΕ και τρίτων χωρών με αντικείμενο τη σύναψη διμερών συμφωνιών για τη διασφάλιση της προστασίας των ευρωπαϊκών ΠΟΠ και την προώθηση προϊόντων ποιότητας της ΕΕ σε τρίτες χώρες.

Μετά το πέρας του προβλεπόμενου διαστήματος συμμόρφωσης, η Επιτροπή έκρινε ότι η Δανία αρνείται να συμμορφωθεί με την ισχύουσα ενωσιακή νομοθεσία, καθώς οι δανικές αρχές δεν απέτρεψαν ούτε επέβαλαν τη διακοπή της εν λόγω παραβίασης. Δεδομένου ότι η Δανία δεν διευθέτησε τα ζητήματα που επισημάνθηκαν και παραλείπει να αποτρέψει την εξαγωγή απομιμήσεων τυριών από την ΕΕ σε τρίτες χώρες, η Επιτροπή αποφάσισε στις 27 Νοεμβρίου 2019 να παραπέμψει τη χώρα στο Δικαστήριο της ΕΕ.

Τον Ιούνιο του 2020 υπεγράφη από την Ελληνική Κυβέρνηση το πληρεξούσιο της Ελληνικής Δημοκρατίας, προκειμένου να ενεργοποιηθεί η προσφυγή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά της Δανίας για παράβαση του κανονισμού 1151/2012 ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ΥΠΑΑΤ (2020) υποστηρίζει ότι με τη συγκεκριμένη πρακτική η Δανία σφετερίζεται την ονομασία ενός εκ των πλέον εμβληματικών προϊόντων της Ελλάδας, ζημιώνοντας τα συμφέροντα των ελλήνων παραγωγών φέτας.

5. Συμπεράσματα

Η ΕΕ έχει θεσμοθετήσει ένα εξαιρετικά αυστηρό νομικό πλαίσιο για τις ΓΕ, το οποίο καθορίζει συγκεκριμένες και λεπτομερείς προδιαγραφές για τα καθεστώτα ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΠ, τόσο σε ρυθμιστικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο δικαστικής προστασίας. Πριν από την οριστική κατοχύρωση της ονομασίας «φέτα» από την Ελλάδα προηγήθηκαν

δύο δικαστικές προσφυγές για την ακύρωση των κανονισμών, που έδιναν στην Ελλάδα το αποκλειστικό δικαίωμα χρήσης της ΓΕ «φέτα» ως ΠΟΠ. Κατά την εκδίκαση της πρώτης προσφυγής ακυρώθηκε η κατοχύρωση της ονομασίας «φέτα» από την Ελλάδα. Ωστόσο, κατά τη δεύτερη προσφυγή παρατηρείται μεταστροφή στην προσέγγιση του ΔΕΚ, το οποίο δικαίωσε την Επιτροπή. Ως θεματοφύλακας του δικαίου της Ένωσης, παρά την ακύρωση του πρώτου κανονισμού από το ΔΕΚ, η Επιτροπή επέμεινε στην περαιτέρω διερεύνηση της ονομασίας «φέτα», στηρίζοντας την Ελλάδα και συμβάλλοντας καθοριστικά στην τελική κατοχύρωσή της από τη χώρα μας. Κρίσιμο κριτήριο υπέρ της Ελλάδος αποτέλεσε η έρευνα που έθεσε υπ' όψιν του Δικαστηρίου η Επιτροπή, η οποία είχε ως στόχο την αξιολόγηση της κατάστασης που επικρατούσε σε κάθε κράτος-μέλος σχετικά με την ονομασία «φέτα».

Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι το κανονιστικό πλαίσιο ΓΕ της ΕΕ αποτελεί κίνητρο για τα κράτη-μέλη, ώστε να συνειδητοποιήσουν την ιδιαίτερη αξία των τοπικών προϊόντων τους και να διαφυλάξουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους. Στην περίπτωση της ελληνικής φέτας, κρίσιμο κριτήριο για το ΔΕΚ αποτέλεσε η εγκατάλειψη των έως τότε πρακτικών της Ελλάδας και η αλλαγή του νομικού πλαισίου της, ώστε να διαφυλάξει την ονομασία «φέτα» και να παρεμποδίσει την παραγωγή και την εισαγωγή λευκών τυριών αγελαδινού γάλακτος με τη συγκεκριμένη ονομασία.

III. Παραβάσεις σε εθνικό επίπεδο

Πέραν των παραβάσεων της νομοθεσίας περί ΓΕ σε επίπεδο ΕΕ, δεν είναι λίγες οι παραβάσεις που έχουν κατά καιρούς εντοπισθεί σε εθνικό επίπεδο από επιχειρήσεις παραγωγής ή πώλησης προϊόντων ΓΕ, οι οποίες μεταχειριζόμενες αθέμιτες πρακτικές παραπλανούν το καταναλωτικό κοινό και υποβαθμίζουν την ποιότητα και τη φήμη προϊόντων ΠΟΠ-ΠΠΕ. Εν προκειμένω, διαχρονικά έχουν παρατηρηθεί παρατυπίες στην εγχώρια αγορά όσον αφορά την παρασκευή ή/και διακίνηση τυριού «φέτας» (Οικονόμου, 2016).

Σχετικές παραβάσεις που αφορούν το συγκεκριμένο προϊόν είναι δυνατόν να εντοπισθούν σε τρία διαφορετικά στάδια: α) κατά το στάδιο παράδοσης του γάλακτος από τους παραγωγούς στο τυποποιητήριο, οι οποίοι ενδεχομένως αναμειγνύουν το γάλα με άλλα είδη γάλακτος που δεν προβλέπονται στις προδιαγραφές παρασκευής φέτας, β) κατά το στάδιο της παρασκευής της φέτας στις μονάδες παραγωγής από τους

μεταποιητές και γ) κατά το στάδιο της κατανάλωσης, ήτοι στη μαζική εστίαση, όπου συχνά η φέτα αντικαθίσταται από λευκό τυρί άλμης, το οποίο προωθείται ως «φέτα».

Όπως προκύπτει από ελέγχους του ΕΦΕΤ και του Γενικού Χημείου του Κράτους, κατά τις προηγούμενες δεκαετίες το φαινόμενο της νοθείας της φέτας ήταν πιο εκτεταμένο με τις προσμείξεις με αγελαδινό γάλα για την παρασκευή της να αποτελούν συχνό φαινόμενο. Σύμφωνα με τα στοιχεία που απέστειλε η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1990, κατόπιν καταγγελίας της Δανίας ότι μεγάλες ποσότητες φέτας που παράγονταν στην Ελλάδα παρασκευάζονταν από μίγμα πρόβειου και αγελαδινού γάλακτος ή αποκλειστικά από αγελαδινό, το ποσοστό των νοθειών ανερχόταν στο 23,5% της παραγόμενης ποσότητας. Το 1991 οι νοθείες μειώθηκαν στο 14,3% κατόπιν ελέγχων και ενεργειών των ελληνικών αρχών για την πάταξη συναφών πρακτικών, ενώ το 1992, τέσσερα χρόνια πριν από την καταχώριση της ονομασίας «φέτα» στο κοινοτικό Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ το ποσοστό νοθειών είχε μειωθεί στο 5% (Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, 1994).

Όπως γίνεται φανερό από τα παραπάνω, η προσπάθεια ένταξης της Ελλάδας στα ευρωπαϊκά πρότυπα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων συνέβαλε καθοριστικά στη μείωση της εγχώριας νοθείας και στη διασφάλιση των ιδιαίτερων ποιοτικών χαρακτηριστικών των ελληνικών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, όπως στην περίπτωση της φέτας. Ωστόσο, κατόπιν ελέγχων του ΕΛΓΟ και του ΕΦΕΤ, συνεχίζουν να καταγράφονται, έστω και σε μικρότερο βαθμό, παραβάσεις που υπονομεύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και το όνομα της φέτας. Οι εγχώριες παραβάσεις θέτουν σε κίνδυνο την ίδια την καταχώριση της ονομασίας «φέτα» στο Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ της ΕΕ, λόγω ενδεχόμενων καταγγελιών στην Επιτροπή από άλλα ενδιαφερόμενα κράτη-μέλη που επιθυμούν να χρησιμοποιούν την ονομασία «φέτα» για δικά τους παραπλήσια προϊόντα.

Οι κυριότερες παραβάσεις που εντοπίζονται τα τελευταία χρόνια σχετίζονται τόσο με το ζωικό κεφάλαιο παραγωγής φέτας όσο και με τις αθρόες εισαγωγές γάλακτος που χρησιμοποιείται παράνομα για την παρασκευή της. Πιο συγκεκριμένα, σημαντικό ποσοστό αιγοπροβάτων εισάγονται από το εξωτερικό, είναι σταβλισμένα και τρέφονται με ζωοτροφές, ενώ καταγράφονται εισαγωγές αιγοπρόβειου γάλακτος αγνώστου προελεύσεως και φρέσκου ή συμπυκνωμένου αγελαδινού γάλακτος, τα οποία

«ελληνοποιούνται» και κατευθύνονται συχνά στην παραγωγή φέτας λόγω της χαμηλότερης τιμής τους (Φιλαδαρλής, 2018; Όμιλος Φίλων Φέτας, 2019).

Παράλληλα έχουν εντοπισθεί αλυσίδες σούπερ-μάρκετ, οι οποίες συνεργάζονται με γαλακτοβιομηχανίες που παράγουν λευκά τυριά άλμης και εφαρμόζοντας πρακτικές αθέμιτου ανταγωνισμού, θέτουν στην κυκλοφορία και πωλούν ως «φέτα» τα εν λόγω προϊόντα σε χαμηλότερες τιμές σε σχέση με αυτές που επικρατούν στην αγορά για την αυθεντική φέτα. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, μετά τη διενέργεια ελέγχων από τον ΕΛΓΟ και τον ΕΦΕΤ, δεν είναι λίγες οι επιχειρήσεις στις οποίες έχουν επιβληθεί διοικητικές κυρώσεις και πρόστιμα.

Επιπροσθέτως, αξίζει να αναφερθεί και η περίπτωση της αύξησης των συμφωνιών Ελλήνων τυροκόμων με εταιρείες του εξωτερικού, ως επί το πλείστον γερμανικών συμφερόντων για εξαγωγές φέτας σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές, οι οποίες αποτελούν πιθανή ένδειξη νοθείας των συγκεκριμένων προϊόντων με φθηνό εισαγόμενο αιγοπρόβειο γάλα.

Τέλος, μεγάλος αριθμός παραβάσεων παρατηρείται στο τελικό προϊόν, λόγω αθέμιτων πρακτικών που μετέρχονται επιχειρήσεις στον τουριστικό κλάδο. Καταγγέλλεται συχνά από πλήθος φορέων το γεγονός ότι τουριστικές επιχειρήσεις εστίασης προσφέρουν στο τουριστικό κοινό λευκά τυριά άλμης από τη Δανία και τις βαλκανικές χώρες με την ονομασία «φέτα» ή χωρίς να αναφέρουν ότι πρόκειται για λευκά τυριά, δίνοντας την εντύπωση στον καταναλωτή ότι πρόκειται για ελληνικό αυθεντικό τυρί φέτα.

IV. Προστασία φέτας ΠΟΠ σε τρίτες χώρες και περιπτώσεις διαφορών

Το νομικό καθεστώς των συστημάτων ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων της ΕΕ δεν ισχύει σε τρίτες χώρες και ως εκ τούτου τα καταχωρισμένα προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ δεν προστατεύονται επαρκώς στις εκεί αγορές. Προστασία των συγκεκριμένων προϊόντων διασφαλίζεται μόνον στις περιπτώσεις τρίτων χωρών, όπου βάσει εθνικής νομοθεσίας υφίσταται συναφές συμβατικό πλαίσιο προστασίας με την ΕΕ. Τα προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ προστατεύονται, επίσης, στις περιπτώσεις που αυτό προβλέπεται σε εμπορικές συμφωνίες που έχει συνάψει η ΕΕ με τρίτες χώρες, αλλά και σε ορισμένο βαθμό από τη συμφωνία TRIPS του ΠΟΕ για τις ΓΕ. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις χωρών εκτός ΕΕ οι οποίες παράγουν και εμπορεύονται λευκό τυρί άλμης με την

ονομασία «φέτα» ή «τύπου φέτας», δεδομένου ότι η ζήτηση τυριών «τύπου φέτας» σε παγκόσμιο επίπεδο ξεπερνά τους 500.000 τόνους.

1. Η περίπτωση των ΗΠΑ: Εκκρεμείς διαφορές

Σύμφωνα με μελέτη του Γραφείου ΟΕΥ στη Νέα Υόρκη (2015), η φέτα αποτελεί ένα από τα πιο γνωστά τυριά στην αμερικανική αγορά τροφίμων και η κατανάλωση παραπλήσιων τυριών είναι ευρέως διαδεδομένη. Πλήθος λευκών τυριών άλμης πωλούνται σε μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων λιανικής, τα οποία είναι προϊόντα αμερικανικής προελεύσεως ή παράγονται στη Δανία, τη Γαλλία, τη Βουλγαρία, σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και τον Καναδά. Η παραγωγή «φέτας» στις ΗΠΑ εμφανίζεται σταθερά αυξανόμενη τα τελευταία χρόνια, ενώ η αγορά καλύπτεται σε ποσοστό 90% από την εγχώρια παραγωγή που επεκτείνεται συνεχώς και έχει αρχίσει να αποκτά εξαγωγικό προσανατολισμό (Παπαναστασίου & Σιταράς, 2015).

Καθώς η φέτα αποτελεί σημαντικό εξαγωγικό τρόφιμο για τις ΗΠΑ και ελλείπει πλήρους νομικού πλαισίου προστασίας των προϊόντων ΓΕ εκτός ΕΕ, έχουν προκύψει νομικές διαφορές σχετικά με τον όρο «φέτα» μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ. Εν εξελίξει βρίσκεται η υπόθεση μεταξύ Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών Γαλακτοκομικών Προϊόντων (ΣΕΒΓΑΠ) και του Αμερικανικού Οργανισμού Εξαγωγών Γαλακτοκομικών Προϊόντων (US Dairy Council Export), ο οποίος αμφισβητεί ευθέως το καθεστώς προστασίας που εξασφάλισε η ελληνική φέτα στη Σιγκαπούρη, στο πλαίσιο της διμερούς εμπορικής συμφωνίας που υπεγράφη μεταξύ ΕΕ - Σιγκαπούρης τον Σεπτέμβριο του 2019. Η αμερικανική πλευρά εκμεταλλευόμενη τη νομοθεσία της Σιγκαπούρης υπέβαλε ένσταση με αίτημα την ελεύθερη χρήση της εμπορικής ονομασίας «φέτα» από όλους τους παραγωγούς, ούτως ώστε οι αμερικανικές εταιρείες να έχουν τη δυνατότητα να εξάγουν στη χώρα λευκό τυρί άλμης χρησιμοποιώντας την ονομασία «φέτα». Ο ΣΕΒΓΑΠ υπέβαλε υπόμνημα με την επιχειρηματολογία της ελληνικής πλευράς στον Οργανισμό Πνευματικών Δικαιωμάτων της Σιγκαπούρης.

2. Η περίπτωση της Αυστραλίας: «Λευκό τυρί»

Στην Αυστραλία έχει καταγραφεί ευρύτατη κατάχρηση του όρου «φέτα», σύμφωνα με στοιχεία του Γραφείου ΟΕΥ στο Σύδνεϋ (2008). Η ζήτηση για το συγκεκριμένο προϊόν σημειώνει αύξηση τα τελευταία χρόνια στην αυστραλιανή αγορά, καθώς πέρα από την

ελληνική κοινότητα ολοένα και περισσότεροι Αυστραλοί το επιλέγουν. Η μη ελληνικής προέλευσης «φέτα» που εισάγεται στην Αυστραλία προέρχεται κυρίως από τη Δανία τη Βουλγαρία, τη Νέα Ζηλανδία. Σημειώνεται ότι τα λευκά τυριά ευρωπαϊκής προέλευσης εισάγονται με την ονομασία «λευκό τυρί», ωστόσο αποκτούν την ένδειξη «φέτα» πριν από την κυκλοφορία τους στην αυστραλιανή αγορά. Επίσης, στην αυστραλιανή αγορά κυκλοφορεί «φέτα» εγχώριας παραγωγής. Τα αυστραλιανά λευκά τυριά διατίθενται στην αγορά αποκλειστικά με την ένδειξη «φέτα» και την επισήμανση “Australian made”, γεγονός που τα καθιστά ακόμη πιο ελκυστικά στον αυστραλό καταναλωτή. Επίσης, οι ονομασίες ΠΟΠ-ΠΓΕ καταστρατηγούνται με την προσθήκη της ένδειξης “style” (π.χ. “Greek style”) σε αυστραλιανής παραγωγής τυριά, τα οποία θεωρούνται απολύτως νόμιμα εφόσον τηρούν τις προδιαγραφές του Αυστραλιανού Υπουργείου Γεωργίας. Ακόμη, στα λευκά τυριά άλμης πολύ συχνά η ονομασία «φέτα» αναγράφεται παραπλανητικά με δύο “t” ως “fetta” (Ωραιόπουλος-Κελένης, 2014).

Κατά το παρελθόν, στο πλαίσιο του ΠΟΕ η ΕΕ είχε καταθέσει πρόταση (claw back) για την αναγνώριση της αποκλειστικής χρήσης ονομασιών ΓΕ μεταξύ αυτών και για την ονομασία «φέτα», ωστόσο η Αυστραλία αντέδρασε έντονα στην πρόταση. Σημειώνεται ότι, η Αυστραλία είχε προσφύγει στο Όργανο Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ υποστηρίζοντας ότι ο κανονισμός 2081/1992 της ΕΕ για τα ΠΟΠ-ΠΓΕ ήταν ασύμβατος με τη Συμφωνία TRIPS, υπόθεση για την οποία δικαιώθηκε τον Απρίλιο του 2006 (Χριστοδουλίδης & Σουλτανόπουλος, 2008). Τέλος, στην εν εξελίξει διαπραγμάτευση για τη συμφωνία ελεύθερου εμπορίου ΕΕ – Αυστραλίας η ΕΕ έχει ζητήσει και έγινε αποδεκτή από την αυστραλιανή πλευρά η αλλαγή των ονομάτων 236 τροφίμων και ποτών αυστραλιανής παραγωγής με γεωγραφική προέλευση που παραβιάζουν πνευματικά δικαιώματα, μεταξύ των οποίων και τα λευκά τυριά άλμης που κυκλοφορούν με την ονομασία «φέτα». Η υπό συζήτηση συμφωνία αναμένεται να οδηγήσει στην απαγόρευση της χρήσης του όρου «φέτα» από τους αυστραλιανούς παραγωγούς λευκών τυριών άλμης.

3. CETA (Comprehensive Economic and Trade Agreement – Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία): «Είδος», «στυλ», «απομίμηση»

Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί η Συμφωνία CETA μεταξύ ΕΕ και Καναδά που υπεγράφη τον Οκτώβριο του 2016, στο πλαίσιο της οποίας εξασφαλίζεται προστασία για 15 προϊόντα ΓΕ της χώρας μας. Ωστόσο, η Συμφωνία διαμορφώνει ένα ιδιότυπο καθεστώς

για πέντε ευρωπαϊκά τυριά, της φέτας συμπεριλαμβανομένης, των οποίων οι ονομασίες χρησιμοποιούνταν για παραπλήσια τυριά καναδικής καταγωγής. Σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 20.21 της Συμφωνίας στο εξής οι παραγωγοί του Καναδά που έκαναν χρήση των εν λόγω ονομασιών έως τις 18 Οκτωβρίου 2013 θα έχουν το δικαίωμα να συνεχίσουν να τις χρησιμοποιούν, θα απαγορεύεται όμως η χρήση τους σε μελλοντικούς παραγωγούς, μεταξύ αυτών και για στους παραγωγούς «φέτας» καναδικής προέλευσης. Οι συγκεκριμένοι μάλιστα παραγωγοί είναι στην πλειοψηφία τους ελληνικής καταγωγής.

Επίσης, επιβάλλεται η υποχρέωση ύπαρξης ορατής και ευανάγνωστης ένδειξης της γεωγραφικής προέλευσης των συγκεκριμένων προϊόντων. Οι μελλοντικοί παραγωγοί λευκών τυριών άλμης θα είναι υποχρεωμένοι να αναφέρουν στη συσκευασία του προϊόντος ότι πρόκειται για «είδος», «στυλ» ή «απομίμηση φέτας» καναδικής παραγωγής. Ο συμβιβασμός που επετεύχθη για τη φέτα κρίνεται ότι αποτελεί σημαντική πρόοδο για την προστασία της σε σχέση με την προγενέστερη κατάσταση που επικρατούσε στην αγορά του Καναδά, όπου δεν υπήρχε καμία σχετική πρόβλεψη προστασίας για τη συγκεκριμένη ΓΕ (ΥΠΕΞ, 2020).

4. Διμερής Συμφωνία ΕΕ – Κίνας: Προστασία έναντι απομιμήσεων

Στο πλαίσιο της διμερούς εμπορικής συμφωνίας ΕΕ – Κίνας για την προστασία των ΓΕ που ολοκληρώθηκε τον Νοέμβριο του 2019 και υπεγράφη στις 14 Σεπτεμβρίου 2020 έχει κατοχυρωθεί η προστασία της ονομασίας «φέτα» μαζί με άλλα έξι ελληνικά ΠΟΠ προϊόντα και εκατό ευρωπαϊκά. Η ειδική συμφωνία προστασίας έναντι απομιμήσεων αποδίδει αποκλειστικά δικαιώματα σχετικά με το όνομα των προϊόντων που προέρχονται από συγκεκριμένες περιοχές παραγωγής της ΕΕ. Αντιστοίχως η ΕΕ αναγνωρίζει 100 κινεζικά προϊόντα. Μετά την υπογραφή της συμφωνίας και την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η συμφωνία θα εγκριθεί επίσημα από το Συμβούλιο. Η συμφωνία προβλέπεται ότι θα αρχίσει να ισχύει στις αρχές του 2021 και αναμένεται να αποφέρει αμοιβαία εμπορικά οφέλη για τον αγροδιατροφικό τομέα και τους καταναλωτές και των δύο μερών.

Γ. Σημασία καθεστώτος ΠΟΠ-ΠΓΕ για την Ελλάδα

Ι. Πλεονεκτήματα για την Ελλάδα

Η προστασία των ευρωπαϊκών προϊόντων με γεωγραφική προέλευση επιτυγχάνεται μέσα από ένα ιδιαίτερα αυστηρό νομικό πλαίσιο, χωρίς την ύπαρξη του οποίου τα αυθεντικά ευρωπαϊκά προϊόντα δεν θα είχαν καμία υπόσταση, δεν θα απολάμβαναν καμία νομική κατοχύρωση ως δημόσια αγαθά, ενώ πολλά από αυτά θα παρέμεναν άγνωστα στο ευρύ καταναλωτικό κοινό. Ελλείψει της συγκεκριμένης νομοθεσίας η μόνη δυνατότητα προστασίας τοπικών προϊόντων θα προέρχονταν από το ιδιωτικό δίκαιο και από την κατοχύρωσή τους ως εμπορικών σημάτων μεμονωμένων επιχειρήσεων. Η επιτυχία του συγκεκριμένου νομικού πλαισίου καταδεικνύεται και από τον συνεχώς αυξανόμενο αριθμό καταχωρίσεων στο Μητρώο ΓΕ της ΕΕ (Cesaro, et al., 2017). Μάλιστα, η Ελλάδα συγκαταλέγεται στα κράτη-μέλη με αρκετά μεγάλο βαθμό καταχωρίσεων.

Χάρη στο νομικό πλαίσιο της ΕΕ έχουν περιοριστεί σε υψηλό βαθμό οι περιπτώσεις κατάχρησης των ονομασιών των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, τόσο από τους ίδιους τους παραγωγούς της εκάστοτε χώρας που έχει κατοχυρώσει μία ονομασία όσο και από τα άλλα κράτη-μέλη. Η εφαρμογή της νομοθεσίας ΓΕ της ΕΕ αυξάνει τον αριθμό των ελέγχων που βελτιώνουν τη διαχείριση ποιότητας στην παραγωγική αλυσίδα των κρατών-μελών. Ειδικότερα, στη χώρα μας το 2007 για πρώτη φορά εφαρμόστηκε το νέο εθνικό νομικό πλαίσιο, με το οποίο θεσπίστηκαν αυστηρότεροι κανόνες χρήσης των καταχωρισμένων ονομασιών³⁶ (ΠΟΕΣΕ, 2008). Από τα στοιχεία των Ετησίων Εκθέσεων της ΠΟΕΣΕ συνάγεται ότι από το 2007 έως το 2018 ο αριθμός των διοικητικών ελέγχων παρουσιάζει γενικά αυξητική τάση. Ενδεικτικά το 2007 πραγματοποιήθηκαν 1.073 διοικητικοί έλεγχοι και 711 επιτόπιοι (ΠΟΕΣΕ, 2008), ενώ τα τελευταία χρόνια οι διοικητικοί έλεγχοι έχουν σχεδόν διπλασιαστεί με 2.141 ελέγχους το 2016, 2.085 το 2017 και 2.014 το 2018. Ωστόσο, κατά την ίδια περίοδο οι επιτόπιοι έλεγχοι εμφανίζουν φθίνουσα πορεία (το 2016 διενεργήθηκαν 651 έλεγχοι, 344 το 2017 και 355 το 2018), όμως η μείωση αυτή, που εμφανίζεται από το 2011, αποδίδεται στη δεκαετή οικονομική κρίση και τις συνέπειές της, όπως η μείωση κονδυλίων και προσωπικού (ΠΟΕΣΕ, 2012; 2017; 2018; 2019). Να σημειωθεί ότι, όπως

³⁶ Βλ.: ΚΥΑ 261611/2007

αναφέρεται στις παραπάνω Εκθέσεις, ο βαθμός ανταπόκρισης και συμμόρφωσης των επιχειρήσεων εμφανίζεται υψηλός.

Ακόμη, οι προδιαγραφές που απαιτούνται για τα ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντα συμβάλλουν έμμεσα στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας μας, τη διατήρηση του παραδοσιακού τοπίου, στην κοινωνική και εδαφική συνοχή των αγροτικών περιοχών, στη διατήρηση των τοπικών κοινοτήτων και της παραδοσιακής τοπικής τεχνογνωσίας. Επίσης, η προβολή που αποκτά μία περιοχή λόγω της φήμης ενός προϊόντος ΠΟΠ-ΠΓΕ μπορεί να αυξήσει την τουριστική κίνηση, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και το ύψος των εισοδημάτων, οφέλη ιδιαίτερα σημαντικά για τις λιγότερο ευνοημένες περιοχές. (Γκούμας & Σηφακάκη, 2013). Μάλιστα, σύμφωνα με έρευνα του London Economics (2008), οι ΓΕ μπορούν να έχουν θετική επίδραση στην αγροτική ανάπτυξη, κυρίως όταν παρατηρείται συμμετοχή και οργάνωση μεγάλου αριθμού οικονομικών δρώντων, όταν τα ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντα παράγονται σε σχετικά μεγάλη κλίμακα, κατέχουν μεγάλο μερίδιο της τοπικής οικονομίας και συνδέονται με άλλες αναπτυξιακές οικονομικές δραστηριότητες, όπως ο αγροτουρισμός (Cesaro, et al., 2017).

Επιπροσθέτως, δεδομένου ότι σε πολλές περιοχές του κόσμου δεν ισχύει παρόμοιο καθεστώς προστασίας η ΕΕ έχει επιτύχει να προστατέψει εκατοντάδες προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ και εκτός της επικράτειάς της, συνάπτοντας εμπορικές συμφωνίες με τρίτες χώρες και θέτοντας ως βασικό ζήτημα στις διαπραγματεύσεις τις προστατευόμενες ονομασίες προέλευσης. Η προστασία των ελληνικών προϊόντων ΠΟΠ περιλαμβάνεται πάντα στον σκληρό πυρήνα των διαπραγματευτικών θέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τρίτες χώρες (Υπουργείο Εξωτερικών, 2020). Συγκεκριμένα, με την υπογραφή μιας σειράς εμπορικών συμφωνιών με τον Καναδά, την Κορέα, τη Σιγκαπούρη και τις χώρες της Λατινικής Αμερικής που συμμετέχουν στην εμπορική ένωση Mercosur (Βραζιλία, Αργεντινή, Παραγουάη, Ουρουγουάη) έχει επιτευχθεί η προστασία πολλών ελληνικών προϊόντων γεωγραφικής προέλευσης, με κορυφαίο προϊόν τη φέτα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017). Επίσης, αξιωματικά σημειωθεί ότι Η ΕΕ κατοχύρωσε προσφάτως την προστασία ελληνικών ΓΕ με μία ειδική συμφωνία με την Κίνα.

Η μελέτη του ιστορικού των παραβάσεων και των δικαστικών αποφάσεων για την υπόθεση της ονομασίας της φέτας, αλλά και η εν εξελίξει διαδικασία επί παραβάσει της Επιτροπής κατά της Δανίας, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως θεματοφύλακας του δικαίου της Ένωσης ασκεί ισχυρό εποπτικό και ελεγκτικό ρόλο για

την προστασία των ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων της. Τούτου δοθέντος, τόσο η ισχύουσα νομοθεσία για τα προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ όσο και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εφαρμόζει ρητά το γράμμα και το πνεύμα της παρέχουν την απαραίτητη ασφάλεια δικαίου και διαμορφώνουν ένα περιβάλλον προστασίας και σταθερότητας, το οποίο ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη των χωρών με μακρά παράδοση στον αγροδιατροφικό τομέα, όπως η Ελλάδα. Συνεπώς, το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο για τις ΓΕ και η παρεχόμενη δικαστική προστασία προσφέρουν ευκαιρίες ανάπτυξης στην Ελλάδα, καθώς, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα, επιδρούν θετικά στην παραγωγική αλυσίδα των κρατών-μελών που το αξιοποιούν (AND-International, 2019).

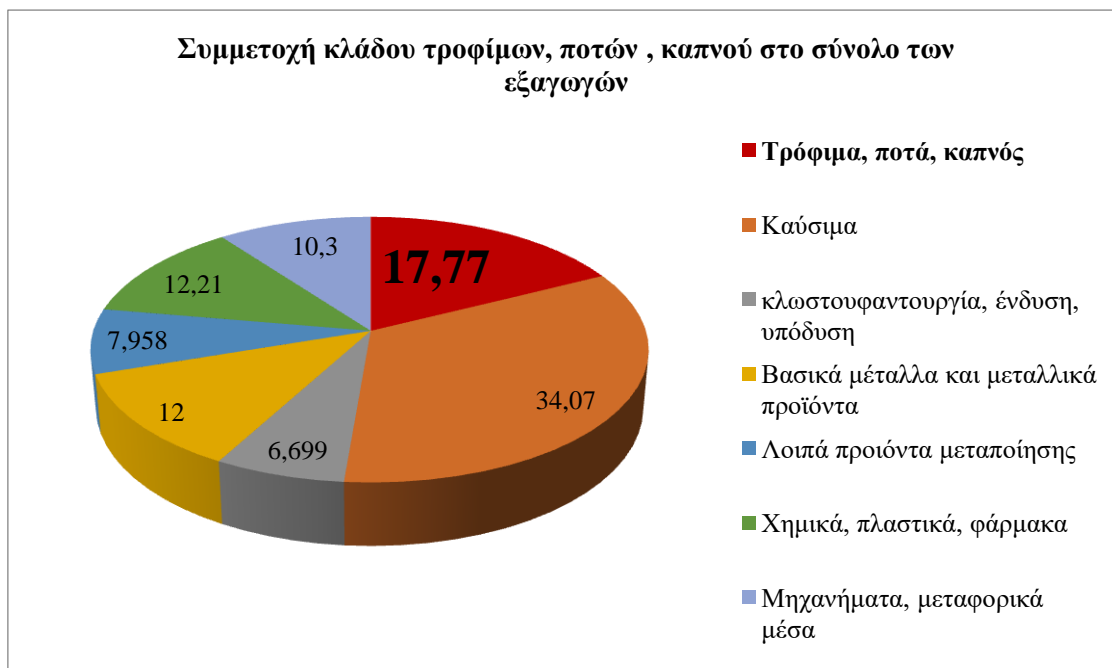
Εν κατακλείδι, η νομοθεσία της ΕΕ παρέχει ένα δίκτυο αυστηρής και υψηλού βαθμού προστασίας των ΓΕ, γεγονός που αποδεικνύεται ιδιαίτερος θετικό για την Ελλάδα, καθώς είναι χώρα με μεγάλο αριθμό τοπικών προϊόντων και καταχωρισμένων προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ. Η πλήρης μέχρι στιγμής δικαίωση της Ελλάδας όσον αφορά την υπόθεση της ελληνικής φέτας ενισχύει έτι περαιτέρω την παραπάνω διαπίστωση.

II. Οι ιδιαιτερότητες των ελληνικών προϊόντων

1. Ο αγροδιατροφικός κλάδος στην Ελλάδα

Ο αγροδιατροφικός τομέας αποτελεί έναν από τους κρισιμότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, καθώς ενισχύει σημαντικά το ΑΕΠ της χώρας μας, ενώ προσφέρει περιθώριο ευκαιριών για περαιτέρω ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με την Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος και τα στοιχεία εμπορευματικών συναλλαγών της Eurostat (2019), η συμμετοχή του κλάδου τροφίμων ποτών και καπνού στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών ανήλθε στο 17,77% κατά την τετραετία 2016-2019, καταλαμβάνοντας τη δεύτερη θέση στις εξαγωγικές εμπορευματικές συναλλαγές.

Εικόνα 6

Πηγή: Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ, (2019)

α. Τα ελληνικά ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντα

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ΥΠΑΑΤ (2020), το 1,3% των ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων έχει καταχωριστεί στο Μητρώο ΓΕ της ΕΕ, ποσοστό που αντιστοιχεί αριθμητικά σε 110 προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ, ενώ εκκρεμούν και έξι αιτήματα για πιστοποίηση. Οι οίνοι αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία με καταχωρισμένους 33 οίνους ΠΟΠ και 116 ΠΓΕ. Τα οινοπνευματώδη ανήκουν επίσης σε ξεχωριστή κατηγορία, στην οποία καταγράφονται συνολικά 16 ΠΟΠ-ΠΓΕ (European Commission, 2020). Στα ελληνικά ΠΟΠ-ΠΓΕ αγροδιατροφικά προϊόντα συγκαταλέγονται 32 ελαιόλαδα και 11 ελιές, 23 τυριά, 18 φρούτα, 5 λαχανικά, 3 ξηροί καρποί, 9 όσπρια, 2 προϊόντα αρτοποιίας και ζαχαροπλαστικής (κρητικό παξιμάδι και μελεκούνι), 2 μέλια, 2 κρέατα, το αυγοτάραχο Μεσολογγίου, η τσίχλα Χίου, η μαστίχα Χίου, το μαστιχέλαιο Χίου και ο κρόκος Κοζάνης.

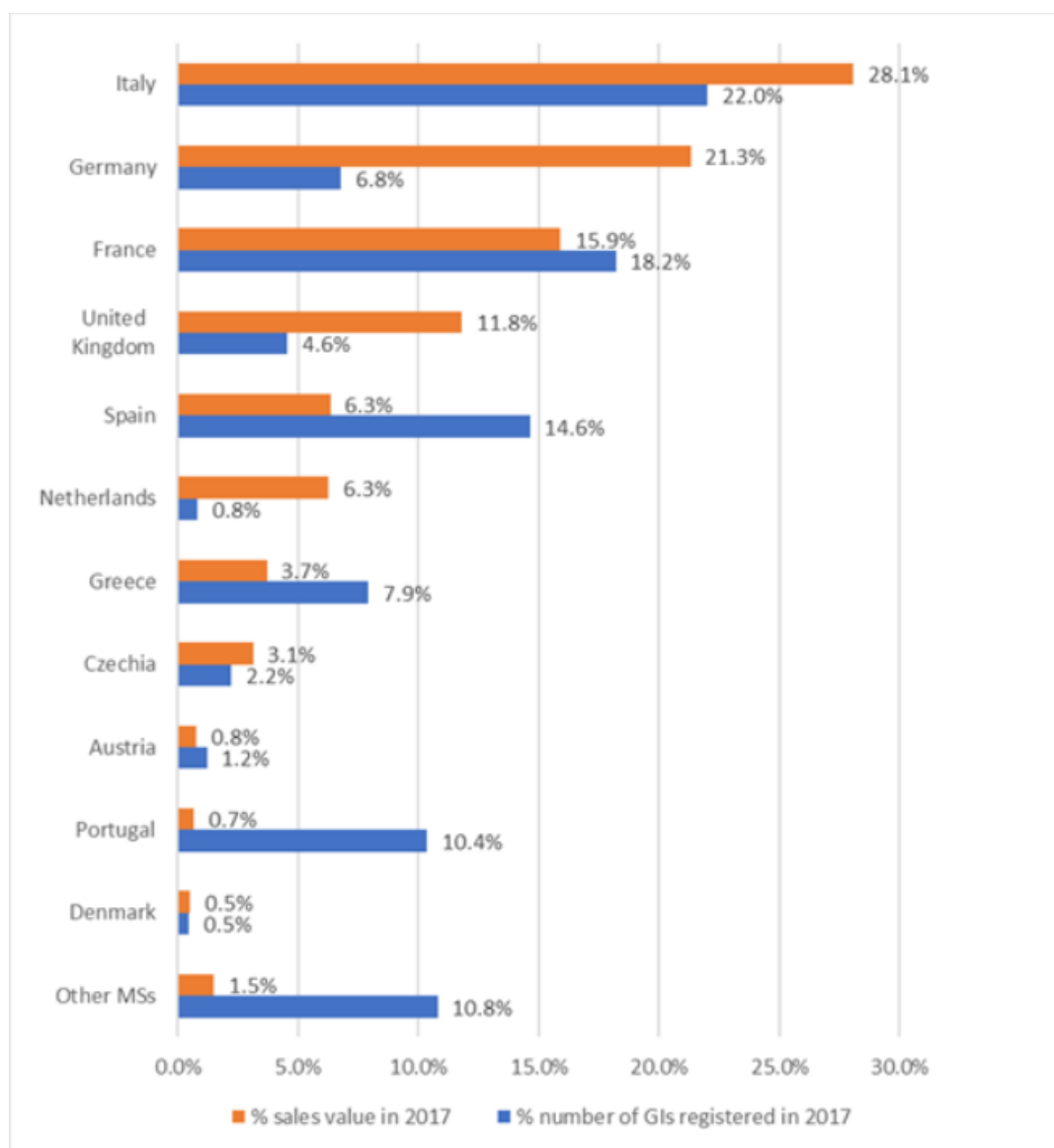
2. Προβλήματα των ελληνικών ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων

α. Στερεότυπες αντιλήψεις και ελλιπής προσπάθεια προώθησης των ΠΟΠ-ΠΓΕ

Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει ότι ορισμένες ονομασίες προέλευσης έχουν σημειώσει τεράστια επιτυχία στην παγκόσμια αγορά, ενώ άλλες έχουν πολύ περιορισμένη απήχηση και συχνά παύουν να χρησιμοποιούνται (Barjolle & Sylvander, 2003). *Επομένως, για να αντλήσει η Ελλάδα τα δυνητικά οφέλη από την κατοχύρωση προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, δεν αρκεί η καταχώριση μιας ονομασίας στο Ευρωπαϊκό Μητρώο, αλλά είναι αναγκαία η διαρκής και συστηματική προώθηση των εν λόγω προϊόντικών σημάτων.* Σύμφωνα με μελέτη που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (AND-International, 2019), η Ελλάδα κατέγραψε το 2017 αξία πωλήσεων προϊόντων ΓΕ ύψους 1,2 δισ. ευρώ. Τη βασική κατηγορία ΓΕ της χώρας αποτελούν τα ΠΟΠ αγροδιατροφικά προϊόντα, τα οποία καλύπτουν το 77% του συνόλου της αξίας πωλήσεων. Η Ελλάδα παρουσιάζεται σταθερά προσανατολισμένη στον αγροδιατροφικό τομέα με τα τυριά να καλύπτουν το 90% του συνόλου της αξίας πωλήσεων και τους παραγωγούς φέτας να έχουν γνωρίσει αξιοσημείωτη ανάπτυξη του κλάδου τους. Οι εξαγωγές έπαιξαν κεντρικό ρόλο στην εξέλιξη των ελληνικών ΓΕ. Το μερίδιο του συνόλου στις συνολικές εξαγωγές αυξήθηκε από 28% το 2010 σε 42% το 2017. Ταυτόχρονα, οι πωλήσεις στην ελληνική αγορά μειώθηκαν κατά 5%. Το ελληνικό μερίδιο αγοράς της συνολικής αγοράς ΓΕ της ΕΕ αντιπροσώπευε 1,5% το 2017, σε σύγκριση με 1,9% το 2010. Αυτή η σχετική μείωση οφείλεται στην ταχύτερη ανάπτυξη άλλων κρατών-μελών στον τομέα ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων.

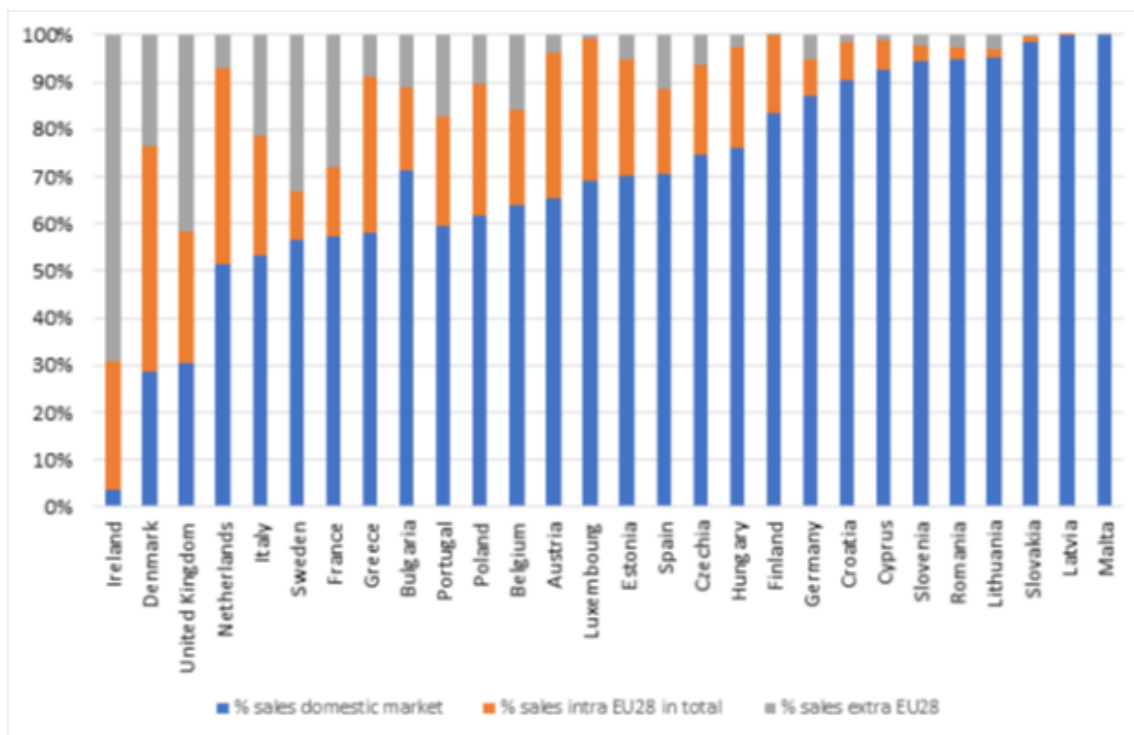
Σε επίπεδο ΕΕ η Ελλάδα κατέχει την πέμπτη θέση στις καταχωρίσεις προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ με ποσοστό 7,9%. Οι καταχωρίσεις αφορούν κατά κύριο λόγο τυριά, ελαιόλαδο και σπυρολαχανικά (Cesaro, et al., 2017; AND-International, 2019). Ωστόσο, κατατάσσεται έβδομη σε αξία πωλήσεων προϊόντων ΓΕ με ποσοστό 3,7%, με μεγάλη διαφορά από τη γειτονική Ιταλία που έρχεται πρώτη με ποσοστό 28% και με την Ολλανδία να την ξεπερνά κατά μία θέση με διπλάσιο ποσοστό αξίας πωλήσεων (6,3%) και ποσοστό καταγεγραμμένων προϊόντων ΓΕ 0,8% έναντι του 7,9% της Ελλάδας (Εικόνα 6). Σημειώνεται ότι η Ολλανδία είναι χώρα μικρότερης γεωγραφικής έκτασης και δεν διαθέτει το έδαφος, το κλίμα και τη βιοποικιλότητα της Ελλάδας. Όσον αφορά το εξαγωγικό προφίλ της Ελλάδας στον τομέα των ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων, η χώρα μας

κατέχει την έβδομη θέση στην ΕΕ με σχεδόν το 60% των πωλήσεων του κλάδου να καταγράφεται στην εγχώρια αγορά. Το 30% περίπου των πωλήσεων καταγράφεται εντός ΕΕ και μόνο ένα 10% κατευθύνεται σε τρίτες χώρες (Εικόνα 7) (AND-International, 2019).

Εικόνα 7

Πηγή: AND-International, 2019

Εικόνα 8

Πηγή: AND-International, 2019

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία, η Ελλάδα παράγει σημαντικό αριθμό αγροδιατροφικών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ. Ωστόσο, τα έως σήμερα στοιχεία καταδεικνύουν ότι η χώρα μας δεν έχει αξιοποιήσει στο έπακρον τις δυνατότητές της και τις ευκαιρίες που προσφέρονται από το νομικό πλαίσιο της ΕΕ για τα προϊόντα γεωγραφικής προέλευσης. Ο σημαντικός αριθμός ΓΕ που έχουν καταχωριστεί στο Μητρώο της ΕΕ δεν αντιστοιχεί σε ανάλογες παραγόμενες ποσότητες και σε αντίστοιχη αξία πωλήσεων των εν λόγω προϊόντων στην αγορά. Συνεπώς, η Ελλάδα δεν έχει κατορθώσει να αποκομίζει στον αναμενόμενο βαθμό τα δυνητικά οφέλη και τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από το καθεστώς των ΠΟΠ-ΠΓΕ της ΕΕ.

β. Απουσία παραγωγής προϊόντων σε μεγάλη κλίμακα – ανυπαρξία συλλογικών δομών

Η συγκεκριμένη κατάσταση οφείλεται σε ποικίλους παράγοντες, όπως η απουσία παραγωγής προϊόντων ΓΕ σε μεγάλη κλίμακα και η έλλειψη επάρκειας για την κάλυψη των αναγκών της εγχώριας και διεθνούς αγοράς. Τα παραπάνω συνδέονται με την ανυπαρξία συλλογικών δόμων όσον αφορά τους κλάδους που παράγουν προϊόντα ΓΕ.

Πιο συγκεκριμένα, στη χώρα μας, καταγράφεται έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών για τον καθορισμό και την εφαρμογή συλλογικής στρατηγικής, που αφορά την ποιότητα και την προώθηση των εν λόγω προϊόντων. Κατά συνέπεια, η έλλειψη ομαδικότητας, στοχοθεσίας, μεθοδικότητας και στρατηγικού οράματος που παρατηρείται συχνά σε όλα τα επίπεδα, οδηγεί στην απουσία σύνδεσης των ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων με τη ζήτηση της αγοράς, η οποία είναι απαραίτητο να βασίζεται και σε σχετική ανάλυση μάρκετινγκ. *Η χώρα μας δεν έχει συνδέσει τα προϊόντα ΓΕ με ένα κατάλληλο μίγμα μάρκετινγκ, προβολής και προώθησης, γεγονός που αποτελεί παράγοντα υστέρησης σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη στον συγκεκριμένο τομέα (Μανανά, 2019).*

γ. Τοπικιστικές αντιλήψεις – έλλειψη κουλτούρας εξωστρέφειας

Οι τοπικιστικές αντιλήψεις και νοοτροπίες και η έλλειψη κουλτούρας εξωστρέφειας αποτελούν τροχοπέδη για την ανάδειξη, την αξιοποίηση και την προβολή προϊόντων με γεωγραφική προέλευση υψηλής προστιθεμένης αξίας, καθώς περιορίζουν τις δυνατότητες διείσδυσής τους στις ευρωπαϊκές και παγκόσμιες αγορές. Οι συγκεκριμένες αντιλήψεις και πρακτικές οδήγησαν, σε ορισμένες περιπτώσεις, στην κατοχύρωση προϊόντων ΓΕ, τα οποία όμως παράγονται σε πολύ μικρή κλίμακα και αδυνατούν να ανεφοδιάσουν ακόμη και την τοπική αγορά. Ταυτοχρόνως, οι ονομασίες τέτοιων προϊόντων παραμένουν μη αναγνωρίσιμες από το ευρύ κοινό, εφόσον αναφέρονται σε άγνωστες πέρα από το στενό τοπικό επίπεδο περιοχές. Η αντίληψη ότι η καταχώριση μιας ονομασίας ΓΕ θα απέφερε αυτομάτως υψηλή εμπορευσιμότητα του προϊόντος και ικανοποιητικές τιμές στους εμπλεκόμενους οδηγεί στα αντίθετα αποτελέσματα. Στη χώρα μας δεν έχει εμπεδωθεί από τους ενδιαφερόμενους ότι μια ονομασία γεωγραφικής προέλευσης επικυρώνει και ενισχύει την εμπορική επιτυχία, την ποιότητα και τη φήμη ενός προϊόντος που έχει ήδη απήχηση στο καταναλωτικό κοινό (Μουλκιώτης, 2015).

III. Στρατηγικές προώθησης ελληνικών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ

1. Πολιτικές

α. Πλαίσιο

Προκειμένου να εκμεταλλευτεί η Ελλάδα τις ευκαιρίες που προσφέρονται στην παγκόσμια αγορά και να επωφεληθεί από τα πλεονεκτήματα που προσφέρει το νομικό πλαίσιο της ΕΕ για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, είναι απαραίτητος ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών που θα στοχεύουν σε ένα νέο οικονομικό μοντέλο αγροτικής παραγωγής, εκείνο της έξυπνης, της συμμετοχικής, ποιοτικής και εξωστρεφούς γεωργίας. Το νέο αυτό μοντέλο θα στοχεύει σε έναν ανταγωνιστικό αγροτικό τομέα, ο οποίος θα διασφαλίζει το εισόδημα των παραγωγών, την προστασία των καταναλωτών μέσα από ένα σύστημα ασφάλειας και διαφάνειας, την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφορική χρήση της γης ως δημόσιου αγαθού (Βάγιας, 2013).

Κρίσιμο ζήτημα για προϊόντα ΓΕ αποτελεί πρωτίστως η διασφάλιση και διατήρηση της γνησιότητας και της ποιότητάς τους πέρα από την ίδια την πιστοποίηση του προϊόντος. Η συνεχής παρουσία του ΕΛΓΟ «Δήμητρα» με κλιμάκια ελέγχου στην αγορά οφείλει να στοχεύει τόσο στην εφαρμογή κυρωτικών μέτρων όσο πρωτίστως στην ενημέρωση σχετικά με τις διαδικασίες πιστοποίησης των επιχειρήσεων παραγωγής, συσκευασίας και εμπορίας προϊόντων που χρησιμοποιούν σημάχνσεις ΠΟΠ-ΠΓΕ, χωρίς όμως να είναι ενταγμένες στο Μητρώο του ΕΛΓΟ, ώστε να προβούν σε άμεση συμμόρφωση και να αιτηθούν την ένταξή τους στο σύστημα. Σημειώνεται ότι το 80% των επιχειρήσεων, των οποίων προϊόντα καταγράφηκαν με παραβάσεις σε έλεγχο αγοράς, εντάχθηκαν στο Σύστημα Έλεγχου και Πιστοποίησης μετά από ενημέρωση και συμμόρφωσή τους (Οικονόμου, 2016). Είναι αναγκαίο να εμπεδωθεί ότι τα μακροπρόθεσμα πλεονεκτήματα συμμόρφωσης με τις προδιαγραφές των ΓΕ μόνο θετικά αποτελέσματα μπορούν να επιφέρουν στους παραγωγούς και τις επιχειρήσεις.

β. Κουλτούρα συμμόρφωσης

Για την καλλιέργεια κουλτούρας συμμόρφωσης στις ποιοτικές απαιτήσεις των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ σημαντική είναι η εφαρμογή και ενίσχυση της πολιτικής διασφάλισης ποιότητας στον αγροδιατροφικό τομέα, η οποία παρέχει συμβουλευτική, επιστημονική και

οικονομική στήριξη, επιβραβεύοντας τους παραγωγούς που συμμορφώνονται οικειοθελώς στα Εθνικά Καθεστώτα Ποιότητας. Επιπλέον, η οργάνωση δράσεων ενημέρωσης των ενδιαφερομένων θα συμβάλει στην ευαισθητοποίηση και την κατάρτισή τους πάνω σε ζητήματα προώθησης της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων (Βάγιας, 2013).

γ. Σύσταση ομάδων

Για τη διασφάλιση της αυθεντικότητας των ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων απαιτείται καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας και ισχυρός συντονισμός μεταξύ όλων ενδιαφερομένων μερών και των εμπλεκόμενων φορέων (European IPR Helpdesk, 2016). Στον κανονισμό 1151/2012 τονίζεται ο ρόλος των «ομάδων» για τη διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων και την προστασία των καταχωρισμένων ονομασιών, ενώ ο ν. 4384/2016 προβλέπει τη σύσταση Ομάδων Προστασίας και Διαχείρισης ΠΟΠ-ΠΓΕ. Υπό αυτό το πρίσμα, οι ομάδες που θα συστήνονται θα αποτελούνται από όλες τις εμπλεκόμενες επαγγελματικές κατηγορίες στην αλυσίδα παραγωγής του προϊόντος και θα αναλαμβάνουν την οργάνωση και τον συντονισμό δραστηριοτήτων για τη διασφάλιση της ποιότητας, της φήμης και της γνησιότητας των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, τα οποία θα διαχειρίζονται (Μανανά, 2019). Πολύ θετική εξέλιξη αποτελεί η κατάθεση φακέλου για τη σύσταση και αναγνώριση Εθνικής Διεπαγγελματικής Οργάνωσης Φέτας στο ΥΠΑΑΤ τον Φεβρουάριο του 2020.

δ. Τυποποίηση

Για την ορθολογική λειτουργία του συστήματος πιστοποίησης και ελέγχων, αλλά και για την προώθηση και αναγνωρισιμότητα των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, απαραίτητη είναι η τυποποίηση τους. Η απουσία τυποποίησης και συσκευασίας αποτελεί για τη χώρα μας τη βασική αιτία κυκλοφορίας στην αγορά εν πολλοίς άγνωστων και μη πιστοποιημένων προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, των οποίων η κατάληξη είναι η χύδην διακίνησή τους στην Ελλάδα και το εξωτερικό ή η εμπορία τους ως προϊόντα κοινής ονομασίας. Ως εκ τούτου, χάνεται η προστιθέμενη αξία τους και το συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτουν (Σκαρμούτσου, 2015). Αξιοποιώντας εθνικούς και ενωσιακούς πόρους από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ, τα κονδύλια ΕΣΠΑ και κυρίως το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) είναι δυνατό να υποστηριχθεί η τυποποίηση, αλλά και φιλόδοξα προγράμματα προώθησης ΠΟΠ και ΠΓΕ προϊόντων εντός και εκτός ΕΕ με εξαιρετικά ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης (Μουλκιώτης, 2015).

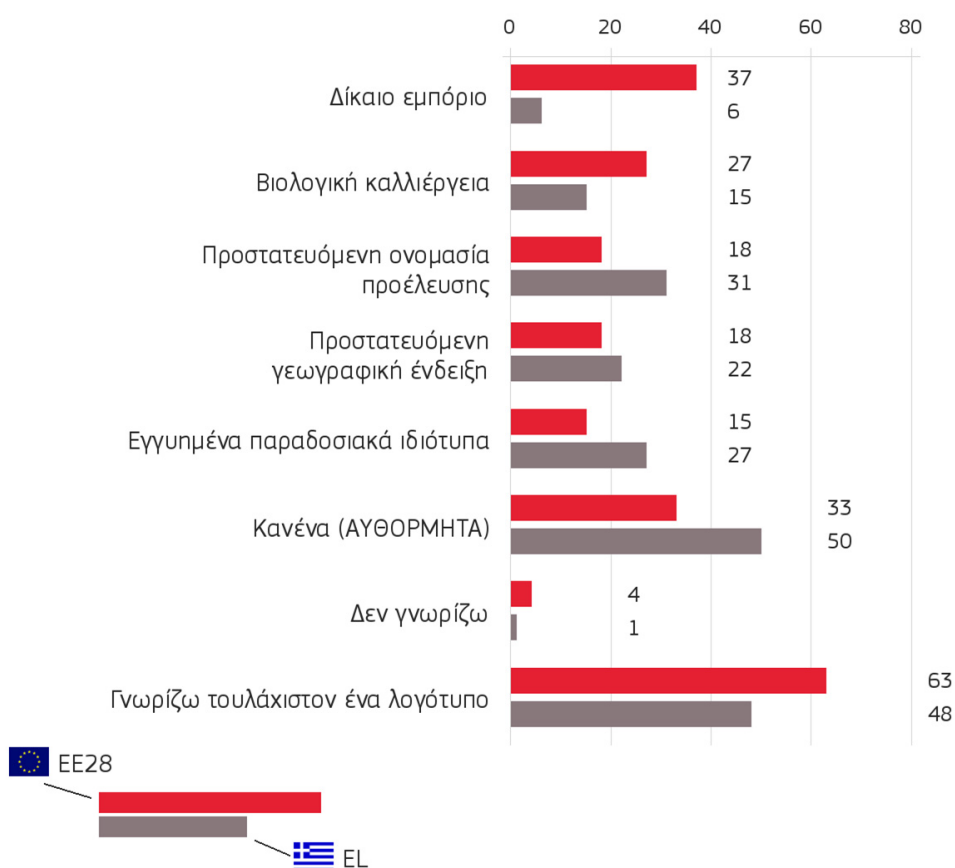
ε. Κατάλληλο μίγμα μάρκετινγκ

Η σύνδεση των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ με ένα κατάλληλο μίγμα μάρκετινγκ είναι απαραίτητη για την προβολή, τη διακίνηση και την τιμολόγησή τους, με σκοπό την αύξηση των εξαγωγών τους. Η επισήμανση ενός προϊόντος ως ΠΟΠ-ΠΓΕ, οι ποιοτικές προδιαγραφές του και η ένταση των ελέγχων είναι αναγκαίο να επικοινωνούνται με συστηματικό τρόπο στο καταναλωτικό κοινό με καμπάνιες, εκδηλώσεις ενημέρωσης και γαστρονομίας. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε το Ευρωβαρόμετρο (2017), μόνο μια μικρή μειοψηφία των ευρωπαίων πολιτών αναγνωρίζει τα τρία λογότυπα του συστήματος ΓΕ της ΕΕ (ΠΟΠ-ΠΓΕ: 18%, ΕΠΙΠ: 15%), παρόλο που η πλειοψηφία θεωρεί την ποιότητα σημαντική και αναζητά πληροφορίες για αυτήν. Η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων θεωρούν τη γεωγραφική προέλευση (89%) και τις παραδοσιακές μεθόδους (90%) πολύ σημαντικά στοιχεία, ωστόσο το 31% αναγνωρίζει τα λογότυπα των προϊόντων ΠΟΠ, το 22% των ΠΓΕ και το 27% των ΕΠΙΠ (Εικόνα 9). Σημαντικές προοπτικές για την ενημέρωση των καταναλωτών προσφέρει και το διαδίκτυο. Ειδικότερα, το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί ευκαιρία όχι μόνο για την προώθηση και πώληση προϊόντων ΓΕ, αλλά και για τον έλεγχο διακίνησης και εμπορίας αυθεντικών προϊόντων γεωγραφικής προέλευσης (European IPR Helpdesk, 2016).

Εικόνα 9

Εξοικείωση με ετικέτες ποιότητας

QC14 Ποια από τα λογότυπα γνωρίζετε; (ΠΙΘΑΝΗ ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ)
(%)

Πηγή: Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 473, (2017)

στ. Η σημασία της φήμης

Για την εφαρμογή ενός επιτυχημένου μίγματος μάρκετινγκ και την εμπορική επιτυχία ενός προϊόντος ΠΟΠ-ΠΓΕ κρίνεται αναγκαίο να δοθεί σε πρώτο στάδιο έμφαση στο «κτίσιμο» της φήμης, αν δεν υπάρχει ήδη, προϊόντων με ικανοποιητικούς όγκους παραγωγής και σε δεύτερο στάδιο στην κατοχύρωση τους ως ΠΟΠ-ΠΓΕ ή να επιδιωχθεί η κατοχύρωση ευρέως γνωστών παραδοσιακών προϊόντων με μεγάλη απήχηση στο καταναλωτικό κοινό. Χαρακτηριστική περίπτωση προϊόντος με υψηλή ποιότητα και διεθνή φήμη, το οποίο δεν έχει καταχωρισθεί ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ, είναι το

«ελληνικό γιαούρτι», το οποίο ταυτίζεται στη συνείδηση των καταναλωτών σε διεθνές επίπεδο κυρίως με το στραγγιστό γιαούρτι ελληνικής προέλευσης³⁷ (Χρυσάνθης, 2018).

ζ. Η περίπτωση του ελληνικού γιαουρτιού

Αξίζει να σημειωθεί ότι το «ελληνικό γιαούρτι» αποτελεί μία από τις πλέον αναπτυσσόμενες κατηγορίες τροφίμων παγκοσμίως, ενώ διάφορες εταιρείες ανά τον κόσμο παράγουν και διακινούν προϊόντα χρησιμοποιώντας την ονομασία «ελληνικό γιαούρτι» ή όρους, όπως “Greek style yogurt” και σύμβολα που παραπέμπουν στην Ελλάδα. Τον Ιανουάριο του 2019 ο ΕΛΓΟ «Δήμητρα» αποφάσισε την ανάθεση δημιουργίας φακέλου υποβολής αίτησης για την καταχώριση της ονομασίας «Ελληνικό Γιαούρτι» ως ΠΓΕ στο Μητρώο ΠΟΠ-ΠΓΕ της Ε.Ε. Στόχοι της καταχώρισης του ελληνικού γιαουρτιού ως ΠΓΕ είναι η προστασία του από προσπάθειες απομίμησης, που παρατηρούνται σε αγορές του εξωτερικού και η ανάδειξη των μοναδικών ποιοτικών χαρακτηριστικών του, ως παραδοσιακού προϊόντος της ελληνικής διατροφής. Η κατοχύρωση του «ελληνικού γιαουρτιού» αναμένεται να συμβάλει στην αύξηση της ζήτησης και της παραγωγής του, ενισχύοντας την ελληνική αγροτική οικονομία και ειδικότερα τους κλάδους που εμπλέκονται στην αλυσίδα παραγωγής και εμπορίας γιαουρτιού (Μασούρας, 2019).

η. Σύναψη και επικαιροποίηση διμερών και πολυμερών συμφωνιών

Ο μεγάλος αριθμός διμερών και πολυμερών συμφωνιών που καλύπτουν τις ΓΕ ενδέχεται συχνά να προκαλεί συγκρούσεις κανόνων και προβλήματα που χρειάζονται συμβιβασμούς σε πολυμερές επίπεδο. Το γεγονός αυτό είναι δυνατό να δημιουργήσει ανασφάλεια δικαίου, η οποία είναι επιζήμια για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές (European IPR Helpdesk, 2016). Δεδομένου του μεγάλου αριθμού προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ της Ελλάδας, η έγκαιρη και ενεργή συμμετοχή της Δημόσιας Διοίκησης στις διαπραγματεύσεις σε επίπεδο ΕΕ μπορεί να προστατεύσει επαρκώς τα εμπορικά συμφέροντα των ελληνικών επιχειρήσεων. Επιπλέον, οι ελληνικές αρχές οφείλουν να ασκήσουν πιέσεις στην Ε.Ε. για την επικαιροποίηση των Συμφωνιών Ελεύθερου Εμπορίου (ΣΕΕ) «πρώτης γενιάς», ώστε να συμπεριληφθούν σε αυτές όλα τα προϊόντα ΠΟΠ – ΠΓΕ. Σημειώνεται ότι για την υπογραφή νέων ΣΕΕ είναι κρίσιμο να μην γίνεται

³⁷ Η άποψη αυτή ταυτίζεται και με την απόφαση της αγγλικής δικαιοσύνης στην υπόθεση «Φάγε κατά Chobani» (2012-2014).

διαπραγμάτευση για κάθε προϊόν ΠΟΠ, αλλά να απαιτείται η αποδοχή ενός ευρύτερου καταλόγου ΠΟΠ προϊόντων της ΕΕ.

2. Οικονομική διπλωματία

α. Στόχοι οικονομικής διπλωματίας

Στο ευρύτερο πλαίσιο των εθνικών στρατηγικών και των πολιτικών ανάδειξης των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ της χώρας μας εντάσσονται και οι δράσεις οικονομικής διπλωματίας για την τόνωση των εξαγωγών των συγκεκριμένων προϊόντων. Την κύρια αρμοδιότητα της άσκησης της οικονομικής διπλωματίας ασκεί το Υπουργείο Εξωτερικών μέσω της Κεντρικής Υπηρεσίας και των Γραφείων Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων των Πρεσβειών της Ελλάδας στο εξωτερικό. Το ΥΠΕΞ ως διαπραγματευτής και συντονιστής στη διαμόρφωση πολιτικής για τα ζητήματα οικονομικής διπλωματίας βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία και συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία και φορείς, ήτοι το ΥΠΑΑΤ, τον ΕΟΤ, το Enterprise Greece A.E. και άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς (Τσαρδανίδης, 2018).

Οι στόχοι της οικονομικής διπλωματίας επιδιώκονται τόσο σε επίπεδο παραδοσιακής εξωτερικής πολιτικής όσο και στο πλαίσιο διαπραγματεύσεων με την επιχειρηματική κοινότητα (Τσαρδανίδης, 2018). Επιπροσθέτως, η οικονομική διπλωματία αποτελεί σημαντικό «παίκτη» στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και διαμόρφωσης δημόσιων πολιτικών (Παπαστάμου, 2018). Το αντικείμενο της άσκησης οικονομικής διπλωματίας περιλαμβάνει ποικίλες ενέργειες και διαδικασίες, όπως η σύναψη διμερών και πολυμερών οικονομικών/ εμπορικών συμφωνιών, η προβολή και προώθηση προϊόντων μέσω της συμμετοχής σε διεθνείς εκθέσεις και εκδηλώσεις, η προσέλκυση επενδύσεων, η συγκροτημένη προώθηση της δημόσιας εικόνας της χώρας, η οποία θα διευκολύνει τις εμπορικές συναλλαγές και τις επιχειρηματικές δραστηριότητες (Τσαρδανίδης, 2018).

β. Επιμέρους στρατηγικές οικονομικής διπλωματίας

i. Καθιέρωση ενός «εθνικού brand name»

Η άσκηση οικονομικής διπλωματίας έχει συμπεριλάβει στις δράσεις της την προώθηση, προβολή και προστασία των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ ως κομβικού κλάδου του αγροδιατροφικού τομέα της Ελλάδας. Ωστόσο, όσον αφορά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων εξωστρέφειας παρατηρούνται ορισμένες ελλείψεις και αδυναμίες που σχετίζονται κυρίως με τις γενικότερες δυσλειτουργίες της ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης. Το πλήθος των φορέων εξωστρέφειας με συχνά αλληλοεπικαλυπτόμενες αρμοδιότητες και ο ανταγωνισμός μεταξύ τους οδηγεί στον κατακερματισμό των πόρων, στην πολυδιάσπαση των ενεργειών και στην απουσία συντονισμού. Το γεγονός αυτό συχνά καταδικάζει ακόμη και επιτυχείς πρωτοβουλίες (Τζουμάκα, 2005).

Ως εκ τούτου, η Ελλάδα δεν έχει κατορθώσει να δημιουργήσει και να εδραιώσει ένα ισχυρό «εθνικό branding» που θα ενίσχυε τις εξαγωγές των προϊόντων της. Σε ένα παγκοσμιοποιημένο ανταγωνιστικό περιβάλλον είναι σημαντική η ανάδειξη ενός «εθνικού brand name» που θα συνεισφέρει καθοριστικά στην προβολή της χώρας (Παπαστάμου, 2018). Ο όρος του «εθνικού branding» σχετίζεται με την έννοια της «ήπιας ισχύος» ενός κράτους που λειτουργεί ως δύναμη έλξης άλλων χωρών (Nye, 2005). Σημαντικό ρόλο στη δημιουργία ενός ισχυρού «εθνικού branding» παίζει το στοιχείο της κουλτούρας. Οι διατροφικές συνήθειες, τα τοπικά προϊόντα, οι παραδοσιακές μέθοδοι παραγωγής τους σχετίζονται με την ιστορία και πολιτιστική ταυτότητα και την κουλτούρα τη χώρας μας. Προς αυτή την κατεύθυνση είναι δυνατή η σύνδεση της Ελλάδας με την ποιότητα ζωής και την υγιεινή παραδοσιακή διατροφή. Η ανάδειξη «της ελληνικής διατροφής» ως διακριτής σε ποιότητα και ποικιλία συστατικών εντός της ευρύτερης μεσογειακής διατροφής θα την καθιστούσε δημοφιλή σε διεθνές επίπεδο, αποφέροντας πολλαπλά οφέλη τόσο για το εμπόριο όσο και για τον τουρισμό.

ii. Γαστρονομικός τουρισμός και αγροτουρισμός

Η επένδυση σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού που συνδέονται με τα τοπικά προϊόντα, όπως ο γαστρονομικός τουρισμός και ο αγροτουρισμός, θα συντελούσε ουσιαστικά στη διάδοση της φήμης των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ και στην αύξηση των εξαγωγών τους.

Επίσης, η ανάπτυξη αυτών των μορφών τουρισμού θα καθιστούσε την Ελλάδα κορυφαίο τουριστικό προορισμό καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, συμβάλλοντας καθοριστικά στο Εξωτερικό Ισοζύγιο της χώρας μας. Η υλοποίηση συνδυασμένων δράσεων προβολής του γαστρονομικού και τουριστικού προϊόντος θα συνέβαλε στην περαιτέρω ανάπτυξη όλων των εμπλεκόμενων κλάδων και κατ' επέκταση του εθνικού εισοδήματος.

iii. Σύνδεση οικονομικής διπλωματίας με την πολιτιστική διπλωματία

Τα προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ συνδέονται τόσο με την οικονομία όσο και με τον πολιτισμό ως κομμάτι της «άυλης» πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας. Επομένως, σε ένα πλαίσιο στρατηγικής προώθησης και ολοκληρωμένης προβολής των εν λόγω προϊόντων, ο σχεδιασμός και η άσκηση της οικονομικής διπλωματίας είναι σκόπιμο να συνδυάζεται με την άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας. Προς τον σκοπό αυτόν, είναι αναγκαία η ανάπτυξη κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων κρατικών φορέων και των επιμέρους υπηρεσιών, με στόχο τον συντονισμό των δραστηριοτήτων τους (Τζουμάκα, 2005).

iv. Εκδηλώσεις εξωστρέφειας

Η διοργάνωση επιχειρηματικών αποστολών και η προσεκτικά σχεδιασμένη συμμετοχή της Ελλάδας σε εκδηλώσεις γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, όπως σε κλαδικές εκθέσεις, σε διεθνείς εμπορικές εκθέσεις και σε ανάλογες εκδηλώσεις διεθνών οργανισμών (π.χ. ΟΙV – Διεθνής Οργανισμός Αμπέλου και Οίνου, IDF – Διεθνής Ομοσπονδία Γαλακτοκομικών Προϊόντων κ.α.) θα προσέφερε την ευκαιρία ευρύτερης προβολής των ελληνικών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, καθώς και την επαφή με ένα ευρύ δίκτυο δημοσίων σχέσεων για τις ελληνικές επιχειρήσεις και τους παραγωγούς. Η παράλληλη διοργάνωση γευσιγνωσιών στο πλαίσιο εκδηλώσεων προβολής της ελληνικής αγοράς τροφίμων θα βελτίωναν την αναγνωρισιμότητα των ελληνικών ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων και θα συνεισέφεραν στην εδραίωση της φήμης τους (Μητά & Παπαδοπούλου, 2020).

v. Επιμορφωτικές δράσεις

Η διοργάνωση συνεδρίων και επιμορφωτικών εκδηλώσεων με θέματα σχετικά με τα προϊόντα ΠΟΠ-ΠΓΕ, τα συστήματα ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων της

ΕΕ και το σύστημα ΓΕ σε διεθνές επίπεδο είναι απαραίτητη για τη διαρκή ενημέρωση και κατάρτιση των ελληνικών επιχειρήσεων και των παραγωγών. Στην ίδια λογική, οι επιχειρηματικές ημερίδες και οι «ημέρες πληροφόρησης» επιχειρηματιών προσφέρουν την απαραίτητη ενημέρωση σε παραγωγούς και επιχειρηματίες για τις υπάρχουσες ευκαιρίες επένδυσης και διείσδυσης των προϊόντων τους στις αγορές του εξωτερικού (Μητά και Παπαδοπούλου, 2020). Για την επιτυχία των εν λόγω δράσεων απαιτείται η διαρκής επαφή και επικοινωνία του ΥΠΕΞ και των λοιπών αρμοδίων φορέων με την επιχειρηματική κοινότητα, ώστε να υπάρχει διαρκής ανατροφοδότηση για τα αποτελέσματα των εκάστοτε δράσεων και η ευκαιρία του στρατηγικού επανασχεδιασμού τους.

vi. Προγράμματα προώθησης ΠΟΠ-ΠΓΕ προϊόντων

Ένα ακόμη εργαλείο προβολής των προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ αποτελούν τα ειδικά προγράμματα προώθησης της ΕΕ. Πολύ σημαντικό στοιχείο των συγκεκριμένων προγραμμάτων είναι ότι περιλαμβάνουν σαφείς και μετρήσιμους στόχους όσον αφορά την αύξηση των εξαγωγών του προβαλλόμενου προϊόντος, την παροχή πληροφοριών και τον βαθμό ευαισθητοποίησης του κοινού στις χώρες-στόχο. Τα εν λόγω προγράμματα υποστηρίζονται από έντυπο διαφημιστικό υλικό, προβολή σχετικών σποτ ή ντοκιμαντέρ στην τηλεόραση, τη συμμετοχή σε τοπικά φεστιβάλ κινηματογράφου και τη διοργάνωση εκδηλώσεων Τύπου με προσκεκλημένους δημοσιογράφους εξειδικευμένους σε θέματα διατροφής, bloggers, διαμορφωτές κοινής γνώμης και γαστρονόμους. Άλλες δράσεις στο πλαίσιο των συγκεκριμένων προγραμμάτων μπορεί να είναι η διοργάνωση εβδομάδων ειδικών προσφορών σε εστιατόρια, ημέρες γευσιγνωσίας, ημερήσιες ή εβδομαδιαίες εκδηλώσεις σε σημεία πώλησης (πολυκαταστήματα, κεντρικές αγορές), roadshows, διαφήμιση μέσω δημοφιλών προσώπων, εργαστήρια σε σχολές μαγειρικής ή μαθήματα μαγειρικής για ερασιτέχνες (ΕΛΓΟ, 2020).

Τα συγκεκριμένα προγράμματα υλοποιούνται σε συνεργασία του ΥΠΑΤΤ και του ΕΛΓΟ «Δήμητρα» με ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις κατόπιν υποβολής προτάσεως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η υλοποίηση ανάλογου τριετούς προγράμματος για την προώθηση της φέτας στις αγορές της Γερμανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας, των ΗΠΑ και του Καναδά ξεκίνησε το 2017 από τον ΕΛΓΟ (ΕΛΓΟ, 2020). Η συνεργασία του ΥΠΕΞ και των Γραφείων ΟΕΥ με το ΥΠΑΑΤ και τον ΕΛΓΟ για την

αξιοποίηση ανάλογων προγραμμάτων, θα συνέβαλλε στην προβολή και άλλων ελληνικών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ στο εξωτερικό.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα έχει σημαντικές δυνατότητες παραγωγής και εξαγωγής προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ, καθώς διαθέτει μακρά παράδοση στη γεωργία και την κτηνοτροφία, πολύ ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες, ποικιλία εδαφικής μορφολογίας (ορεινές, νησιωτικές περιοχές) και πλούσιο ζωικό και φυτικό κεφάλαιο, που την καθιστούν ικανή να παράγει υψηλής ποιότητας αγροδιατροφικά προϊόντα. Το ιδιαίτερα αυστηρό, προστατευτικό νομικό και δικαιοδοτικό πλαίσιο για τις ονομασίες προέλευσης τοπικών προϊόντων που έχει θεσμοθετήσει η ΕΕ αποδεικνύεται εξόχως ευνοϊκό για την οικονομική ανάπτυξη ακόμη και μικρού ή μεσαίου μεγέθους χωρών. Διαφωτιστικό παράδειγμα αποτελεί η χώρα μας, η οποία έχει δικαιωθεί πλήρως από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στην περίπτωση της πολυετούς διαφοράς για την ονομασία της φέτας. Ο ρόλος της Επιτροπής ως θεματοφύλακα του δικαίου της ΕΕ αποδεικνύεται ιδιαίτερα κρίσιμος. Με έρευνα που διεξήγαγε για την ονομασία «φέτα» σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ το 1999 συνέβαλε καθοριστικά για την επανακατοχύρωση της ονομασίας «φέτα» από την Ελλάδα.

Ωστόσο, όπως προκύπτει από τα ερευνητικά στοιχεία, η χώρα μας δεν αξιοποιεί πλήρως τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από το νομικό καθεστώς των ΠΟΠ-ΠΓΕ και τον δικαιοδοτικό μηχανισμό της ΕΕ. Οι επιδόσεις που παρουσιάζει θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν μέτριες σε σχέση τόσο με τις δυνατότητες της χώρας όσο και με τον αριθμό προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ που έχει κατοχυρώσει, αλλά και συγκριτικά με άλλες μεσογειακές ή με βορειοευρωπαϊκές χώρες παρόμοιου μεγέθους και πληθυσμού με την Ελλάδα.

Καταλυτικό στοιχείο για τη βελτίωση της εικόνας που παρουσιάζει η Ελλάδα αποτελεί η καλλιέργεια κουλτούρας συμμόρφωσης των παραγωγών και των εμπλεκομένων μερών στο ενωσιακό και εθνικό νομικό πλαίσιο, αλλά και η συστηματική ενημέρωση, τόσο των παραγωγών όσο και των καταναλωτών με καμπάνιες, συνέδρια, εμπορικές γαστρονομικές εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις. Ιδιαίτερα σημαντική αποδεικνύεται η εφαρμογή ενός κατάλληλου μίγματος μάρκετινγκ που θα συνδέει την προσφορά με τις ανάγκες της αγοράς και θα συμβάλει στο «κτίσιμο» της φήμης αξιόλογων ΠΟΠ-ΠΓΕ-

ΕΠΙΠ προϊόντων. Η τυποποίηση και συσκευασία των εν λόγω προϊόντων που φέρουν τα λογότυπα της ΕΕ είναι απαραίτητο στοιχείο τόσο για τη διασφάλιση της ποιότητας όσο και για την αναγνωρισιμότητά τους.

Επιπλέον, ο συνδυασμός δράσεων οικονομικής και πολιτιστικής διπλωματίας για τη δημιουργία ενός «εθνικού brand name», το οποίο η χώρα μας δεν έχει καταφέρει έως τώρα να δημιουργήσει, θα συνέβαλλε στην στη διάδοση της φήμης των ελληνικών προϊόντων ΓΕ. Η σύσταση ομάδων με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων οικονομικών παραγόντων που εμπλέκονται στην παραγωγική αλυσίδα ενός προϊόντος ΠΟΠ-ΠΓΕ κρίνεται καταλυτική για την επιτυχία του στην εσωτερική και εξωτερική αγορά. Τέλος, η αξιοποίηση των προγραμμάτων προβολής προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ στο εξωτερικό που προσφέρει η ΕΕ, αποτελεί ένα εξαιρετικό εργαλείο για την προώθηση των ελληνικών ΠΟΠ-ΠΓΕ και συνακόλουθα την αύξηση των εξαγωγών που αποφέρουν σημαντικά στην οικονομία της χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΦΙΑ

Ξενόγλωσση

AGORA, 2020. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://agora.mfa.gr/> [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2020].

AND-International, 2019. *Study on economic value of EU quality schemes, geographical indications (GIs) and traditional specialities guaranteed (TSGs)*, Brussels: Publications Office of the European Union.

Barjolle, D. & Sylvander, B., 2000. *PDO and PGI products: Market, supply chains and institutions*, s.l.: European Commission.

Barjolle, D. & Sylvander, B., 2000. Some factors of success for origin labelled products in agrifood supply chains in Europe: market, internal resources and institutions.. Στο: B. Sylvander, D. Barjolle and F. Arfini (Eds). *The Socio-Economics Of Origin Labelled Products In Agri-Food Supply Chains: Spatial, Institutional And Co-Ordination Aspects*. s.l.:s.n., pp. 17-1: 45-71.

Barjolle, D. & Sylvander, B., 2003. Facteurs de succès des produits d'origine certifiée dans les filières agro-alimentaire en Europe: marché, ressources et institutions.. *La revue INRA Productions Animales*, 11 août, 16(4), pp. 289-293.

Cesaro, L. και συν., 2017. *Report on the determinants of farmers' engagement in food quality schemes*, s.l.: Horizon 2020.

EUIPO, 2017. *Infringement of protected Geographical Indications for wine, spirits, agricultural products and foodstuffs in the European Union*., Alicante: European Union Intellectual Property Office.

EUR-Lex, 2018. *Πρόσβαση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://eur-lex.europa.eu> [Πρόσβαση 5 Σεπτεμβρίου 2020].

European Commission, 2020. *eAmbrosia – the EU geographical indications register*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/> [Πρόσβαση 20 Αυγούστου 2020].

European IPR Helpdesk, 2016. Geographical Indications (GIs). *Bulletin*, N°22, July - September, pp. 2-11.

Hajdukiewicz, A., 2014. European Union agri-food quality schemes for the protection. *Polish Society for Horticultural Science*, 26 January, pp. 3-17.

London Economics, 2008. *Evaluation of the CAP policy on protected designations of origin (PDO) and protected geographical indications (PGI)*, s.l.: Final Report.

Nye, J., 2005. *Ήπια Ισχύς. Το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Special Eurobarometer 473, 2017. *Europeans, Agriculture and the CAP, Summary*, s.l.: European Commission.

Sylvander, B. και συν., 2006. Qualité, origine et globalisation : Justifications générales et contextes nationaux, le cas des Indications Géographiques.. *Canadian Journal of Regional Science*, Spring, 29(1), pp. 43-45.

Ελληνόγλωσηση:

Απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Μαρτίου 1999.-Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-289/96, C-293/96 και C-299/96., 1999. *InfoCuria Νομολογία*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=el> [Πρόσβαση 18 Ιουλίου 2020].

Απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 2005 - Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-465/02 και C-466/02, 2005. *InfoCuria Νομολογία*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=el> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2020].

Βάγιας, Ν., 2013. «Σχήματα Πιστοποίησης αγροδιατροφικών προϊόντων» Ένα καινοτόμο πλαίσιο για τον πρωτογενή τομέα.. Λεχαινά, ΕΛΓΟ-Δήμητρα, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Βαρνάκη, Γ. & Δημητρίου, Π., 2006. *Ελληνικά Τυριά Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης*.. Αθήνα: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας, Τμήμα ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΠ.

Γκούμας, Γ. & Σηφακάκη, Φ., 2013. ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιόλαδα: Τάσεις και προοπτικές.. *Τριμηνιαία Έκδοση του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού-Δήμητρα*, Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος, pp. 25-30.

Εθνική Επιτροπή Γάλακτος, 1994. *Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του γάλακτος και των προϊόντων του - Επιπτώσεις από την εναρμόνιση της Ελληνικής νομοθεσίας*.. Αθήνα: s.n.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 473, 2017. *Η Κοινή Γεωργική Πολιτική το 2017*, s.l.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 668/2014 της Επιτροπής της 13ης Ιουνίου 2014 για τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1151/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 179 της 19.6.2014, σ. 36 έως 61), 2014. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΕΛΓΟ-Δήμητρα, 2020. *ΕΛΓΟ-Δήμητρα*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.elgo.gr/index.php> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2020].

Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων, 2020. *ΕΦΕΤ*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.efet.gr> [Πρόσβαση 20 Αυγούστου 2020].

Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2016/C 202/01), 2016. s.l.:Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επιτροπή Ευρωπαϊκή, 2017. *60 λόγοι για την ΕΕ*, Λευκωσία: Αντιπροσωπεία στην Κύπρο.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018. *Δελτίο Τύπου - Δέσμη παραβάσεων Ιανουαρίου: κυριότερες αποφάσεις*.. Βρυξέλλες, s.n.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020. *Ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής*. [Ηλεκτρονικό] Available at: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/quality-schemes-explained_el [Πρόσβαση 26 Ιουλίου 2020].

Η Ευρώπη σου-Ευρωπαϊκή Ένωση, 2020. *Επίσημος ιστότοπος της ΕΕ*. [Ηλεκτρονικό] Available at: https://europa.eu/european-union/index_el [Πρόσβαση 24 Ιουλίου 2020].

Κανέλλος, Γ., 2019. *Η φέτα «καίει» τη Δανία: Παραπέμπεται στο ΔΕΕ για παραβίαση του ενωσιακού δικαίου περί συστημάτων ποιότητας*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/i-feta-kaiei-ti-dania-parapempetai-sto-dee-gia-paraviasi-toy-enosiakoy-dikaiouy-peri> [Πρόσβαση 24 Ιουλίου 2020].

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1151/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 2012, (L 343 της 14.12.2012), n.d. Στρασβούργο: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 608/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 2013 (ΕΕ L 181 της 29.06.2013, σ. 15 έως 34), 2013. Στρασβούργο: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1829/2002 της Επιτροπής της 14ης Οκτωβρίου 2002 για την τροποποίηση του παραρτήματος του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1107/96 της Επιτροπής όσον αφορά την ονομασία "φέτα", (ΕΕ L 277 της 15/10/2002), n.d. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Κανονισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης Προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ)·, 30.11.2010/4η Έκδοση, Κωδικός Εγγράφου: ΠΟΓ-R-01/4. s.l.:Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Οργανισμός Πιστοποίησης & Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (ο.Π.Ε.Γ.Ε.Π.)..

Κουναλάκης, Χ., 2008. *Έρευνα αγοράς για τυρί φέτα*, Μόναχο: Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στο Μόναχο, Γραφείο Εμπορικών και Οικονομικών Υποθέσεων.

Λιβάνης, Γ., Βλάχος, Η. & Πατσής, Π., 2000. *Προβλήματα και Ευκαιρίες Μάρκετινγκ των ελληνικών παραδοσιακών τυροκομικών προϊόντων: Η περίπτωση της φέτας*.. Θεσσαλονίκη, s.n.

Μανανά, Σ., 2013. *Προϋποθέσεις και Διαδικασία καταχώρισης ονομασιών στο Μητρώο της ΕΕ ως προστατευόμενων Ονομασιών Προέλευσης και Προστατευόμενων Γεωγραφικών Ενδείξεων με έμφαση στα όσπρια..* Θεσσαλονίκη, Υπουργείο ΑγροτικήςΑγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Μανανά, Σ., 2019. *Ευκαιρίες & προοπτικές των προϊόντων με ΠΟΠ/ΠΓΕ στον κλάδο της τυροκομίας..* Θεσσαλονίκη, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων.

Μαριόλη, Α., 2013. *Έρευνα αγοράς για τη φέτα στη Γερμανία,* Ντύσσελντορφ: Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στο Ντύσσελντορφ, Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων.

Μασούρας, Θ., 2019. *Κατοχύρωση του "ελληνικού γιαουρτιού" ως προϊόν Π.Γ.Ε..* Αθήνα: Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Μητά, Ε. & Παπαδοπούλου, Α., 2020. *Έκθεση 2019 για την Οικονομία της Γαλλίας και την Ανάπτυξη των Οικονομικών & Εμπορικών Σχέσεων Ελλάδας-Γαλλίας.,* Παρίσι: Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Παρισίων.

Μουλκιώτης, Χ., 2015. *Agrocapital.* [Ηλεκτρονικό] Available at: grocapital.gr/proswpa/17793/pleonektimata-problimata-kai-prooptikes-gia-ta-pop-kai-pge-proionta [Πρόσβαση 18 Ιουλίου 2020].

Οικονόμου, Ε., 2016. Έλεγχος αγοράς. Η σημασία του ελέγχου αγοράς στα πιστοποιημένα προϊόντα.. *Τριμηνιαία Έκδοση του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού-Δήμητρα,* Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος, pp. 7-9.

Όμιλος Φίλων Φέτας, 2019. *Όμιλος Φίλων Φέτας-Friends of Feta.* [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://fetasos.gr> [Πρόσβαση 18 Ιουλίου 2020].

Παπαναστασίου, Γ. & Σιταράς, Β., 2015. *Αγορά φέτας, τυριών και γαλακτοκομικών προϊόντων στις Η.Π.Α.,* Νέα Υόρκη: Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στη Νέα Υόρκη-Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων.

Παπαστάμου, Α., 2018. *Οικονομική Διπλωματία.* Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

ΠΟΕΣΣΕ, 2008. *Ετήσια Έκθεση του ΠΟΕΣΣΕ για το 2007,* s.l.: Υπουργείο Ανάπτυξης και Τροφίμων, Υπουργείο Ανάπτυξης-Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων.

ΠΟΕΣΣΕ, 2012. *Ετήσια Έκθεση του ΠΟΕΣΣΕ για το 2011,* s.l.: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων.

ΠΟΕΣΣΕ, 2017. *Έκθεση Προόδου ΠΟΕΣΣΕ 2016 σε εφαρμογή του Πολυετούς Ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου Ελέγχων (ΠΟΕΣΣΕ) 2015-2019,* s.l.: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

ΠΟΕΣΣΕ, 2018. *Έκθεση Προόδου ΠΟΕΣΣΕ 2017 σε εφαρμογή του Πολυετούς Ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου Ελέγχων (ΠΟΕΣΣΕ) 2015-2019,* s.l.: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

ΠΟΕΣΣΕ, 2019. *Έκθεση Προόδου ΠΟΕΣΣΕ 2018 σε εφαρμογή του Πολυετούς Ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου Ελέγχων (ΠΟΕΣΣΕ) 2015-2019*, σ.1.: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Πρεσβεία της Ελλάδος στο Παρίσι, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2018. *Η Γαλλική Αγορά Τυροκομικών Προϊόντων*, Παρίσι: σ.η.

Σκαρμούτσου, Ε., 2015. Πιστοποίηση ελαιολάδων ΠΟΠ/ΠΓΕ. *Τριμηνιαία Έκδοση του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού Δήμητρα*, Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος, pp. 6-8.

Τζουμάκα, Ε., 2005. *Πολιτιστική Διπλωματία. Διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωσύστημα, 2020. *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2019*, Αθήνα: Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος.
Τσαρδανίδης, Χ., 2018. *Οικονομική Διπλωματία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Υπηρεσία Εκδόσεων ΕΕ, 2014. *EUR-Lex, Πρόσβαση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/LSU/?uri=celex:32012R1151> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2020].

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2020. <http://www.minagric.gr/>. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://www.minagric.gr/index.php/el/for-citizen-2/pop-pge> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2020].

Υπουργείο Εξωτερικών, 2020. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.mfa.gr/koinovouleutikos-elegchos/europaiki-enosi/apantese-uphupourgou-exoterikon-demetre-kourkoula-se-koinobouleutike-erotese-skhetika-me-ten-prostasia-tes-onomasias-tes-phetas-sto-plaisio-ton-kanonon-tes-europaikes-enoses.html> [Πρόσβαση 20 Αυγούστου 2020].

Υπουργική Απόφαση 261611/22.03.2007 (ΦΕΚ Β'406 20070322), n.d. *Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του Καν. (ΕΚ) 510/2006 του Συμβουλίου της 20ης Μαρτίου 2006 «για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων» και του Καν. (ΕΚ) 1898/2006*. Αθήνα: Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Υπουργική Απόφαση 313025/11.01.1994 (ΦΕΚ 8/11.01.1994), n.d. *"Αναγνώριση προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.) τυριού "ΦΕΤΑ" (FETA)"*. Αθήνα: Εφημερίς της Κυβέρνησεως της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Φιλαδαρλής, Μ., 2018. *Global Greece: International Bussiness Projects*. [Ηλεκτρονικό] Available at: <https://www.globalgreece.gr/> [Πρόσβαση 5 Σεπτεμβρίου 2020].

Φράγκου, Η., 2013. Φέτα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ). Η σημασία της πιστοποίησης στην ελληνική τυροκομία. *Τριμηνιαία Έκδοση Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού-Δήμητρα*, Απρίλιος-Μάιος-Ιούνιος, pp. 17-20.

Φράγκου, Η. & Ζαρκάδας, Λ., 2014. Το νέο κοινοτικό νομικό πλαίσιο για τα προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ, τα εγγυημένα παραδοσιακά ιδιότυπα προϊόντα και τα προϊόντα ορεινής παραγωγής.. *Τριμηνιαία Έκδοση Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού-Δήμητρα*, Απρίλιος-Μαΐος-Ιούνιος, pp. 23-25.

Χριστοδουλίδης, Ν. & Σουλτανόπουλος, Ε., 2008. *Η αγορά φέτας στην Αυστραλία*, Σίδνεϋ: Γραφείο ΟΕΥ Σίδνεϋ-Γραφείο ΟΕΥ Καμπέρρας.

Χρυσάνθης, Χ., 2018. *ΠΓΕ/ΠΟΠ γεωγραφικοί όροι και αθέμιτος ανταγωνισμός*.. Θεσσαλονίκη, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

Ωραιόπουλος-Κελένης, Β., 2014. *Κλαδική Μελέτη: Τυροκομικά στην Αυστραλιανή Αγορά*, Σίδνεϋ: Γραφείο ΟΕΥ Σίδνεϋ.

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**
LONEX

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Τάυρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr